

Лезги Газет

Жуwan Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

РЕКЪЕМРИН
ТЕЛЕВИДЕНИДАЛ
ЭЛЯЧІЗАВА

1920-йисалай акъатзава

N 28 (10881) хемис 11-июль, 2019-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Россиядин Федерациидин Президент
Владимир Путин Дагъустан Республика
Къил Владимир Васильевахъ
галаз рабочий гурууш къиле тухвана.
Идакай kremlin.ru-ди хабар гузва.

РД-дин регъберди РФ-дин Президент
республикада яшайишдинни экономика
дин гъалдикай хабардарна.

В.ПУТИН: Владимир Абдуалиевич,
республика гълк ава?

В.ВАСИЛЬЕВ: Къу тапшуругъриз та
лукъ яз куруу хътиң гъахъ-гысаб ийиз
кланзана.

Зун республикадиз рекье твадайла,
Күнне лагъанай: бюджеттада рекье тваз
вай пулар инсанрив агакъдайвал хурай.
Күнне са шумуд сеферда къейд авурвал,
чна къалахадж къиметни Дагъустандин
жергедин агъалийрин умъурда, яшайиш
да гълар дегиш жезвай гъалдиз килигна
гузува.

Куьрледи лугъун. Чна вири министер
ствойрихъ, къайдая худай органрихъ
(30 векил) галаз санал, абур вири сагъ
рай, къалахадж рабочий планар тукъуру
на. Абур галачиз чавай и крап фад къил
акъудиз жедачир. Нетижада күн иесияр
хъана чун? Инье 2018-йисуз чна хъендик
хкудай карханайрин, фирмайрин гы
сабдай къалахаджин 37 агъзурни 700 чка
артухарна. Ида чаз хейлин пулар къенят
дай мумкинвал гана. 2018-йисуз 6 агъзур
агъалидин инвалидвал тестикъар хуув
нан, абуруз гана кланзавай хейлин пул къе
нътна. Эцигиз гъиле къунвай объектин
къиметрин гъахъ-гысабар цийи къилелай

хуувна. Идани бюджетдиз 2,4 миллиард
манат хана. И карда чна къилдин норма
тиврикай вай, Россияда эцигунрив эгеч
заявай къайдайрикай менфят къачуна. Лу
гъун лазим я хъи, ида эцигунрин ери агъу
зарзавач.

Ахпа чун школайриз ва маса объек
тиз талукъ месэлайриз килигна. Идани 2
миллиард манат къенятдай мумкинвал
гана. Газ ишлемишавайбурухъ галаз
къалахадж тухвана: 0,7 миллиард манат къе
нътда. Госзакупкайриз талукъ яз 0,8 мил
лиард манат бюджетдиз хкведа. Гъа икъ,
санлай къачурла, бюджетдиз алава яз 7
миллиард манат пул хтана.

И такъатар инсанрив агакъарун патал
чна ихътин крар авуна: алай яисуз чна шко
лайрик 95 автобус, тади къумекдин 108 ав
томобиль, флюорографиядин 50 аппарат
къачун патал такъатар чара ийизва. “100
школа” проектдин сергъятра авазни къала
лах давамарзана. Аллатай яисуз чна 100
школа ремонтна, ци 117 школада ремонт
дин къалахадж тухуда, абурун къадар 200-
дав агакъдайвал ийида. И проектдин къим
еттувал ам я хъи, чна бюджетдай гъар са
школа патал ахъайзавай 2 миллиондал
бизнесмени, чкадин администрацийри ва
адетдин агъалийрини пулар алава хъийиз
ва. Алай яисуз 200 школа къайдадиз гъун
патал 400 миллион манат чара авуна.

Агъалияр дарманралди таъминаруиз
харжзавай пулни 4,7 сеферда артухарна
ва. И рекъиз 780 миллион манат чара ийи
да. Республикада сад лагъай группадин
инвалидтар, набуд аялар авай хизанар
яшайишдин къалералди таъминаруиз ви

ридалайни зайиф месэла тир. Ахътинбур
яшайишдин къалералди таъминаруиз
талука закон акъатайдалай гуъгуънлиз
Дагъустанды са набудизни яшайишдин
къалер ганвачир. Гила чаз ахътинбуруз 300
къал гудай фикир ава. Идаз талукъ бес
къадарда такъатар авазва.

Гъакъни чна чкадин рекъер тукъу
хуувуниз 771 миллион манат чара авуна.
Авайвал лагъайти, къевзай вири нало
гар чна районриз вахкузва, виликдай икъ
тушири.

Чна социально-инженерный инфра
структурадин эцигунар патал 18 милли
ард манат чара авуна. Иник чна къватлай
ва гъакъл федеральный бюджетдай чара
ийизвай пуларни ква. И кардай Квез чук
сагъул. 2018-йисав гекъигайла, 2019-йи
суз эцигунрин программадиз харжзавай
пулар 5 сеферда гзафарнава. Къенин
юкъуз чавай вуч жеда ва вуч авуна? Эци
гунрин 60 объектдад къалахадж давамар
зана. Абурукай 37 объект акъвазарна вад
ийис алатнавай, абур вири социальный
объектар тир. И крап гъиле къунмазди,
чкадин муниципалитеттин къилери лу
гъзува: чавай гила инсанрин вилериз ви
кеиъздиз килигиз жеда.

Сифте яз чна хъвадай целди таъми
наруиз 1 миллиардни 700 миллион ман
нат чара авуна. Цин еридиз талукъ яз чун
къеве гъатзана. Винидихъ чара авунвай
пулар дуъздаказ ишлемишайла, 500 агъ
зур касди михъи ва ерилу яд хъвада.

Хуърер газдади таъминаруизни 250
миллион манат чара авунив эгечнава.
В.ПУТИН: Хъсан я.

РЕКЪЕМРИН
ТЕЛЕВИДЕНИДАЛ
ЭЛЯЧІЗАВА

“Лезги газетди” гъеле виликдай хабар гайвал, Дагъустанда рекъемрин
телевиденидал элячунин вахт дегишарнава: са шумуд вацран куулхъ
хутахнава - 3-июндил 14-октябрдад.

Лазим тир тадаракар маса къачунихъ вай, абур чкайрал эцигдайла, кум
мек гунихъ галаз алакъалу суалар республикадин “кузвай линиядин” нум
радиз - 8(800) 250-74-84 - зенг авуна гуз жеда.

Такъатар инсанрив агакъдайвал...

Нумрадай къела:

ОБЩЕСТВО

Агалкъунар... Агалкъунар...

Са вуч ятла чи яшайишда дегиши хъа
на. Лап дамахлу къвалер-къелеяр, гъакъеан
къакъан паруяр, гъихътин варар, дакъарап,
гъикъеан гуърчегдиз тадаракламишнавай
тъуынринни хъунрин, шадвилеринни “ме
хъъерин залар”, “супермаркетар”, “супер
саунаяр”, “супербазар”, куҷеира хъан
вай къван машинар...

► 3

ИРС

Шарвили ва милли къанажагъ

Шарвилиди вичин хавилин, архавилин,
халисан итимвилин, лигимишлини къили
хар гзаф вакъиайра раижава...

Эпос чируни чаз игитрин къилихарни
дериндай чирдай мумкинвал гузва. Къела,
дустар, эпос, күн руъгъдиз къуватлу, ка
малдиз деевлетту, милли къанажагъни
хжак жеда...

► 5

ЭКОНОМИКА

Месэла гъялуник умуд ква

Азербайжандин Россиядин сергъят
себеб яз, Къалажухрин агъалийрин ху
рүннин майишатдизни еке зиян хъана. Чил
Азербайжандин мулкарлик акатнавац лу
гъузеватлани, виш ийсарапди Къалажухрин
жемятди мал-хеб хвейи Къежел тъвар
алай яйлахдиз адад сагъибрайв хъфз
жезмач. Яйлахдиз фидай реҳъ гүя Азе
рбайжандин мулкарал ацалтзава луғуз,
аиниз финал къадагъа алаз са шумуд яис я.

► 6

ХҮРҮҮН МАЙИШАТ

Бегъер агакънава

Бегъер къватлунин сифте нетижайри
къалурайвал, цинин яисузни хутарин дад
ва ери лап хъсанзава. Тарарин хилер,
емишрин заланвал эхиз тежез патахъ
жезва. Гъанз килигна, аллатай яисуз хъиз,
цинни ина деевлетту бегъер вахчун фикир
да ава.

► 7

МЕДЕНИЯТ

**Халкъарин садвал -
культурайрин садвал**

Ахатмишуни къалурайвал, уруслит
тератрадай, Ватандин тарихдай, Ватан
дин культурадай учебникар ва пособияр
хядайла, анра авай материалар мана -
метлебдин жигъетдай дуъзгүнн къалубда
твадайла, садвилин, битаввилин принцип
дал амал авунвач.

► 9

ХАБАРАР

Къурушви руш -

Москвада къилин дуухтур

Вичин патав къумек кълан атай гъар
са кас ада рази авуна рагхурзава. Улкве
дин меркездин медицинадин алемдани адад
тъвар гуърметдивди къазва, гзаф мес
слайрай адабай меслятар къачузва.

► 12

Гележег фикирда аваз

Мегъарамдхурун райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, райондиз РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Владимир Лемешко кылле аваз делегация атана. Муниципалитетдин кыл Фарид Агъмирова галаз санал мугъманри районда эцигиз гылие күнвай образованидин идараирин дараматрал кыл чулуна. Квалахар кылые физвай гъалдикай абуруз Ф.Агъмирова сүльбетна.

Къейд авун лазим я хыи, райцентрада аялрин бахчайралди таъминарна кланзай бицекрин къадар газаф я. И кар фикирда къуна, Мегъарамдхурун 60 чадин аялрин бахча эцигдайвал я. И хурые 8 агъзурдалай виниз агъалияр яшамиш жезва. Идалай гъейри, райондин мулкунал алай пограничнирин хизанрани хейлин аялар ава. Аялрин бахча ишлемиш вахкайла, нубатда акъвазнавай аялрин къадар тимил жеда.

Уржбайрин агъалийри, иллаки школадин колективди, цийи дараматдик фикир ийиз газаф вахт тир. Хурун школадин дарамат алай аямдин истемишина из жаваб гудай гъалда амачир. Ина аялри пуд сменада къелзана. Гила хурые 304 аялди къелдай цийи дарамат эцигдайвал я. Администрацияди чил чара авунва. Образованидин идара ишлемиш вахкайла, пуд сменани амульдач, диде-бу-

байри күргье школада къелзай аялрин гъакъиндай секинсузвални гъиссадач. Аялрихни вири журедин шарттар тешкилнавай школада къелдай мумкинвал жеда.

Къейд авун лазим я хыи, эхиримжи ийиса РД-дин Гъукуматди шегъерра ва гъакъил хурерани аялар бахчайралди таъминарнин месэлэдиз еке фикир гузва. РД-дин Гъукуматдин Председатель Артем Здунова лаътайвал, регион тамамвилелди аялрин бахчайралди

таъминарн кар алай везифайрикай сад я.

Мугъманар гъакъил "Шегъердин къулай шарттар тешкилун" программа кылие тухузвай гъалдихъ галазнитаниш хъана. И программадин бинедаллас гылие авай ийисуз Уржба, Къуйсун ва Ярагъ-Къазмаяр хурера авадланламишунин квалахар тухуда ва паркар арадал гъида.

Эцигунар кылие тухудай майданрихъ галаз таниш хъайила, райондин администрацияда и месэлэяр мадни веревирд хъувуна. Гыса вахтунда Фарид Агъмирова атанвай мугъманриз Ярагъ-Къазмайрин мискиндиз яд гъучин месэлэни кудна. Гъакъини къейдина хыи, район сергъярдин зонадик акатзана, и кар фикирдай акъудна виже къведач.

Райондин векилри къарагъарай вири месэлайрин гъакъиндай Владимир Лемешкоди гъавурда туна ва талуука идараириз тапшургъар гана.

Сечмебур хъяды

ЧИ МУХБИР

"Лезги газетдиз" Дагъустандин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, 9-иулодиз Владимир Иванован рөгъбервиллик кваз илимдин, техникидин, литературадин, публицистикадин, искустводин ва архитектурадин хилердигүйн премияр гүнай РД-дин Къилин патав гүй комиссиядин заседание кылие фена.

Мярекатдин сергъятра аваз, комиссиядик квайбуру винидихъ твэр күнвай хилерай ва Расул Гъамзотован твэрнүүхъ галай премияр къачун патал теклифнавай квалахар ве-ревирдна.

Къейд ийин хыи, Дагъустандин госпреми-

яр къве ийисалай садра гузва. Санлай къачурла, абурун къадар түлдөв агаъзана.

Р.Гъамзотован твэрнүүхъ галай премиядикай рахайтла, ам Дагъустандин халкъдин шандырдин къамат эбеди авунин мураддалди арадал гъанва. И премия анжак шириратдин эсепар кхизвайбурувай къачуз жезва. Абуру къадар къед я, чебни къве ийисалай садра гузва.

Малум хъайивал, алай ийисуз РД-дин госпремияр къачун патал комиссиядик 27 квалах агаъзана. Р.Гъамзотован твэрнүүхъ галай премиядик 3 квалах теклифнава.

Заседанидин сергъятра аваз и квалахар комиссиядик теклифнавай карханайрин ве-киларни рахана.

Адэтиярвал, комиссиядин членар са гъафтедин къене и квалахирхъ галаз таниш жеда ва гүльбүннен алай гъафтеда сесер гүн патал мад сеферда санал квашт хъжеда.

Ясли-бахчаяр эцигда

Агъмед МАГЪМУДОВ

Дагъустанда "Демография" милли проектдин ва республикадин инвестицийрин программадин сергъятра аваз, чин яшар 2 вацралай аллатнавай аялар патал цийи ясли-бахчаяр эцигда. Идакай "Лезги газетдиз" РД-дин образованидин ба илимдин министртсводин пресс-къуллугъди хабар гана.

Цийи объектар пуд ийисан къене эцигун фикирдиз къачунва. Нетижада 2021-ийисуз Дагъустанда алава 59 ясли-бахча пайды жеда ва анра 9 агъзурдав агаъзана аялар тербияламишда.

Санлай къачурла, и маъксадриз акъатзавай таъватри 8,2 млрд манат тешкилзана. Абуру федеральний ва республикадин бюджетрай чара ийид.

Министртсводин делилралди, алай вахтунда ясли-бахчайриз фин патал 2 вацралай пуд ийисалай ирид ийисал къведалди яшара авай 13 агъзур аял нубатда акъвазнава.

Ясли-бахчайра бес къадар чкайар таъхунин себеб республикада газаф аялар хунихъ галаз алакъалу я. Дагъустандин мектебра къелзай аялрин къадар 2017-ийисалай 13 агъзурдан газаф хъянва. Идалай гъейри, республикадиз патарилай хквездай ватанэллийрин къадарни тимил туш.

И месэлэй тъялун патал РД-дин образованидин ба илимдин министртсводи алава серенжемарни къабулзана. Цийи ясли-бахчаяр эцигунилай гъейри, виликдай чпе аялрин бахчаяр аваз хъайи, алай вахтунда маса рекъера ишлемишавай идараириз бахчайриз элкъуль хъийида.

Дербентда чилер пайды

Мукъвара Дербентда яшамиш жезвай саки 100 хизандиз шегъердин администрацияди чилин участокар чара ийид. Абуру чилер къачун патал фадлай нубатда акъвазнавайбурув агаъзда, - хабар гузва шегъердин администрациядин пресс-къуллугъди.

Чилин участокар мукъвара элкъевна на муниципалитетдин хусусиятдиз хканвай мулкарилай гудайвал я. Чилер пайдалди вилик ина улакъар фидай рекъер, тротуарар ва ясли-бахча жедай чкайар тайинарда.

Администрациядин пресс-къуллугъдин векилди алава хъувурвал, Советтин Союз чкайдалай къулухъ Дербентдин фадлай нубатда акъвазнавай агаълийриз сифте яз чилер гуда. Алай вахтунда абурун къадар 1500-лай аллатнава.

Къанундал асаслу яз, чилер къачу-

дай ихтияр Ватандин Чехи дяведин иштиракчийриз, Чернобылдин АЭС-дад арадал атай авариядин нетижаяр арадай акуйдайбуруз, етимриз, диде-бубадин къаюмвиллакай хкатнавайбуруз, пуд ва адайлай газаф аялар авай хизандиз ава.

Дербентда бес къадар чил аваачтани, яшайишдин объектар эцигдай мулкарни лап четиндиз жагъурзаватлани, шегъердин администрацияди чилин игътияж авай ва фадлай нубатда акъвазнавай шегъерзгъэлийриз чилин участокар чара ийидай къарап къабулна.

2015-ийисалди чилин игътияж авай-бур регистрация авунвай сияյар къайдадик квачиз тукъурунавай. Гъавилий къе администрацияда ихътин са шумуд сияй ава. Пулсуздаказ чилер къаҷудай ихтияр авай-бур тайнарун патал шегъердин администрацияди талуқу организ махсус чарар рекъе тунва.

Жерме авуна

чи мухбир

Дагъустанда судди виликдай Махачкаладин администрациядин къилин везифаир вахтуналди тамамарай Абусульн Гъасанован гъакъиндай ам 200 агъзур манатдин жерме авунин къарап акуйдна. Итижада ремонтдин къвалахар кылие тухун патал икъарни тъя и карханадихъ галаз кутпунна. Икъардин къимет лагъайтла, маса карханади теклифнавай къиметдилай 34 миллион манатдин артух тир. Гъасанован гъакъиндай къарап агуловый къвалахадин материалрал асаслу яз, ада республикадин меркездин администрациядиз ганвай зарар (34 миллион пул) арадал хкана.

Къейд ийин хыи, А.Гъасановак, рекъер цийикла тукъуру хъувун патал аукцион кылие тухудайла, къилдин касдин карханадин хийирдиз къанунсуз гъерекатар авунай тахсир кутунвай. Ада вичин тахсиркар хиве къуна. Гъавилий суддин заседание адетдинди тушир къайдада

Зиянар ганва

Алван РАМАЗАНОВА

Эхиримжи йикъара къвайи хар галай къати марфари Къурагъ таънидин рекъериз, къвалериз, салариз газаф зиянар ганва. Къурагъылай агаъдихъ галай рехъ къайдадикай хкатна, салара цанвай майвайяр барбатлана. Къурагъылай винидихъ

галай хувериз хъфизвай рекъин участокарни селлери чурнавай. Райондин рекъерин идараиди улакъарин гъерекатдиз манийвилер гузайтатугайвилер арадай акуйднава. Рекъер тамамдиз къайдадик кутунин къвалахар давам жезва.

Къиле рекъерин 23-нумрадин дэп-дин начальник Мегъамед Агъмиров авай бригадади чин вири къуватар саднава.

Къати марфар къунин нетижада иллаки еке зиянар Хлэж дередин хувериз хъанва. Къамарал алай 4 муль, Шиммихурун данаяр, Хлэжрин малар, рекъель акувазарнавай машин, чархар тухванва. Агъалийрин салариз, векъер язавай урьушриз зиянар ганва. И хувериз 10-иулодин экунахъ Къурагъ таънидин къил Замир Азизов фена. Газет чандиз вахкузув чавуз хънвай зияникий тамам делилар агаънавачир. Гөгөнш материал къведай нумрада жеда.

А йикъар рикъел хтайла...

Къегъал хва Закир

Алаудин ГЬАМИДОВ

И йикъара чи Республикада 1999-йисуз Дағыстандиз гъахъай бандитилин тешкилатор күкъварайдалай инихъ 20 йис тамам хуныз талукъарнай серенжемар кыиле тухузва, а женгера төлеф хайт къегъал рухваар рикъел хизиза. И царарин авторни, гъя цаяр, түрфанаар себеб яз, чандивай, кваливай-къавай хайт ксарин геллера къекъевеза.

Абуруй сад чи ватанэгъли, милициядин капитан СУЛТАНОВ Закир Куругълиевични я.

КҮРҮҮБ КЪЕЙД.

Закир Куругълиевич СУЛТАНОВ 1952-йисан 25-февралдиз Күнгөнбай райондин Кукъазрин хүре дидедиз хъана. Вад вахаз авай са стхя я лагъана, ада кстахвал авуначир. Хурууын сифтегъян, Күнгөнбай юкъван школаар, Дагестан университетдин математикадин факультет акылттарна. Хайт райондин Ашарин, Махачкала шеңгъердин школайра къалахна. 1993-йисалай Республикадин къенепатан кратин органра күллугъязавай...

Цүд йис идалай вилик, а мусибатдин йикъар рикъел хизизвайл, зун рагъметлудан умъурдин юлдаши къалахзавай идарадиз - Дағыстандин къенепатан кратин министрводиз фенай. Зун чиник серинвал квай милициядин майор дишегълиди къаршиламишнай. Светлана Тайбовна хиляри яргъариз тухванай. Ада, мукъвал-мукъвал вилерил аваҳзувай накъвар михъиз, субъектнай.

- Чан Закир, алай йисуз къванни жуван отпуш чаз, аялриз, къулай вахтунда къачудайвал ая ман, - лагъанай за Закира. - Зунни къвале ава, аялризи каникулар я.

- Башустье, азизди! Ци за отпуск квез кландай вахтунда къачуда. Аквазайвал, цинин гадни газаф зөгъемдиз къевеза. Чун Күнгөнбай, Узас ва таък Кукъазиз (къейд: Закир Султанов - Кукъаз, Светлана - Усай я) хъфида, багъририхъ галас санал яя, хайт дагъларик вил аттуда, къайи булахрик лезет худда... Къой Забиразни Гульжагъанас чинин бадейринин бубайрин ерияр ва лезги чаланы хъсандин чир хурай...

Шад хайт 10 йисавай хүчини 8 йисавай руша "ур-а-а" лагъана гъарайнай... Амма... 2-август. Басаевни Хаттаб кылевай бандитрин дестеяр чи Республикадин районриз гъахънай. Вири къуватар ва яракъар ишлемишналди, экстремистри, ислэгъ аялриз чинин къалерай чукуриз, чина акъвазайбурун чанариз къаст ийиз башламишнайвай.

Бандитрихъ галас сифте акынанар Цумада райондин Гигатль хурун барзадик кыиле фена. ОМОН-дин милиционерин десте бандитрихъ галас къуватар сад тушир женинин экъечина. Чеб тимил тиртлани, маҳсус отрядин күллугъчийри Басаевин бандитриз рум гана, хейлин экстремистар ягъиз гадарна...

Гъайф хъи, Басаевдин садвал, Республикадин Конституциядин къурлуш хуныз патал кыиле фейи женинин милициядин капитан төлеф хънай...

Багърияр ва мукъва къилияр ясда гъятнай. Рикъел мурадар авай жегъиль свас - хендеда, күрпе къве бала етимар хъана.

Зун атунин метлеб чир хайт Светланадиз мад къягъут атанай.

- Я чан халу-у, сабур гунаи чахсагъуль! Зунни жува жув хузыз алахъзава. Аялризи дарихвал къултур тавун патал чалишишилазава. Жезвач. Деклени ада зун гатаз, ягъиз хъанайтла. Белки, икъван гъайф къведачир жеди. Рагъметлуди садра къванин зи кефи хайт кас тушир. Аялрал гъйкъван рикъел алай адад!.. Вичин къвалах вахт-члав авачирди, секинсүзди, хаталуди тиртлани, ада аялрихъ галас ражадай, къулагъвадай вахт жагъурдай. И сеферда командировкадиз фидайла, Забирахъ галас авур субъет гъич рикъел алазавач. На лугъуди, рагъметлудаз вичин къипел мусибат къведайдакай аян тир...

- Килиг, чан хва, залай алатаиль, вун къвале авай итим я. Ваз аквазва хы, зун къвале секин жезвач. Даҳдин къуллугъ тъяхтиндиги я. Жув къевиз акъваз, рикъел чүгүнча хъи, чуру кратик къил кутамир ва гъякъ юлдашрин кефени хамир. Командировкадай хтамазди, даҳди къун хуруз, къайи булахрал кутахда. Гъелегил!!..

- Ибур чи япарихъ адан сияй галукъай эхиримжи келимаяр я. Вуч ийин. Шукур хъайда, Вичи гайвал, Вичи хутахни авуна...

Игитар рекъидач, рикъелайни фидач. Абур гележедин несилизри чешне жедайдал шак алач.

Закир төлеф хъайдалай инихъ 10 йис алатаиль, за гуруушимиш хъхъай вахтунда Светланадивай аллатнавай девирда умъурда, хизанда, къвалдаха хъанвай дегишвилерикай субъет бавун тілабнай.

- Валлагъ, чан халу, заз хълагъдай гаф амач, - давамарнай ада вичин субъет. - Аллагъдиз шукур, зи хизанди гъеле дурум гузва. 2000-йисуз РФ-дин Президент В.Путина женгера төлеф хъайбурун хизанрин дестеяр къабулдайла, гүрүшда зунни авай. Айн хтайла, РД-дин МВД-дин министр М.Мегъамедташырова вичин патав эверна ва къенепатан кратин органдыз къвалахал атун теклифнай. Амма за хев кутуначир. Югъди милициядин парталар алайбур аквас, "хирер" цийи хъжез, завай дурум гуз тежедайди хъиз хъанай. Гүртъунлай мад адан заместитель хъай М.Омарова эвер хурунува ва яшар бегъем таҳванайбурун инспекцияда къвалахун теклифна. Гъя икъл за милициядин парталар алукъина, къве йисуз "четин" аялрихъ галас къвалахна. 2007-йисалай РД-дин МВД-дин кадрийрин управленида подполковникдин къуллугъдаль старший инспектор яз къвалахзана. ОВД-дин къуллугъчийриз ва телефон хъайбурун хизанриз яшайшидин ва правовой жигъетдай къумекар гузва...

И йикъара зун мад, гила 20 йис алатаиль, РД-дин МВД-дин къенепатан кратин министрстводин кадрийрин управленидиз фена. Закирин хизанди хъанвай дегишвилерикай хабар къурла, анин къуллугъчийри икъл лагъана:

- Эхъ, Закир гъакъинъатдани къегъал хва, лап хъсан къуллугъчи, дуст, хизандин къил, варфалу юлдаш, буба тир. Адан умъурдин юлдаш Светланан газаф хъсан кас тир. Гъайф хъи, гъамни залан азардин къармаха гъятна, са шумуд йис идалай вилик рагъметдиз фена. Чна, гъелбетда, гъайф чүгүвазва...

Закирин къегъалвилер рикъелай алуднавач. Гигатлида, Агвалида ва Күнгөнбай райондин Ашарин хуруз, юкъван школадин гъятауда азас памятникар эцигнава. Закирин къейдалай къулухъ «Къегъалвилор орден» гана.

Мадни малум хъайвал, Закирин хва Забира вичиз даҳди тур весидал амалзава. Ада вич халис итим хъиз тухузва. Бажарагъту жегъилриз рехъ ачуунин жигъетдай Президентдин программадал асаслу яз, Забир Париждин Сорбоннадин университетдиз (международный алакъаяр ва дипломатия пешедай) рекъе тунай. Анаг агалъунралди ақылттарна, жегъиль Ватандиз хтана. Адан вах Гульжагъаны Россиядин Президентдин патав гүйд Кеферпатаан Кавказдин Госкъуллугъдун академия яру диплом къачуналди ақылттарна. Абур, халудин къаомвиллик кваз, Дондад алай Ростов шегъерда яшамиш жезва.

... Вуч ийин, умъур я къевез-физзвай. Чан аламайбур яшамиш хуун лазим я. Закирин ирс веледри хузвава... Къой ислэгъ гъалар хъурай вирина.

Общество

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Агалкъунар са гъи рекъерай са гъыкъ ятла виликди фин, зегъметда, спортда, көлүнч, маса кратаны (низамда, къуллугъда, яшайишда) хъсан нетижайр хуун я. Низ гъыхтинбур хуш ятла, заз чидач. Бязи нетижайр аннамишиз, яни абурун гъавурда акъз, виридалайни артух чаз чи төлөвдидениди күмек гузайды хъиз я заз. Инье и йикъара "Россия 24" каналдай, "Экономикадин цийивилер" программадай хейлин агалкъунар раижзвай. Сад лагъайди, США-дин чи улквени "важкузай буржарин" къадар и йисуз виликандалай "фад ва артухни алааз" (рекъем хъиз хъанач, миллиардралди доллараар, чебни къизилдиз элкъурна) тымиларириз хъана...

Гъикъван вахт тир США-дилай алудиз!.. Рекъевай чун, веерсер пары галудиз. А бахт гила атай хъиз я эхирни. Хтай хъиз я чи алатай нехирни. Рикъел гъикъван къвезе крат, делилар, Абуру күн ийиз тахъуй зелилар...

Тарашуналрат гъалтайла, чав къведайбур Жагъидач көз, даим гъуырче жедайбур. Чунынхунрай чун генани вилик ква, Гъарамдин мал гъамиша чи гъилк ква. Чина къадар бандит, барут, басанар Масанар жеч, ама вири ксанан...

Азаррикай ракайтла күн сан амач, Къеплинани сагъ я лугъур чан амач. Чина къадар жедач шалта шөврияя! Акунрай чеб вирибур я гъуурууя! Сауняяр, ресторонар, шопингар-Гъар камуна гуз гъазур я допингар!

Гъашервилиз чун лап вини къилеев, Пажни пиженк саки гъар са къвалеев! Бомжар, бижер, будалаяр, бедлемар Гъисабуналди жедач сияяг беъзьемар. Акъуллуюр вуч я хъанвай къадарар!

Агалкъунар...

Агалкъунар...

Мад са агалкъун: чи къилин банкари анра пулар эцигнавай (хъзвай) кратив "садрани тахъай къван" дивидендар (къилел къвездай пулар) агалкъарна... Пуд лагъай агалкъун: чи авиакомпания "садрани тахъай хътин буржара" гътнава... И карнилизинг багъа хъунхъ (аламаз къачун), къе-цепатан рейсера пассажирар тымил хъунхъ, күрелди, ийизвай харжияр - газаф, къазанжияр тымил хъунхъ галас алакъалу я...

Мадни агалкъун: Германиядиз "Дружба" турбадай "михъи" нафт агалкъарун артух хъана... Гила Германиядай чна маса къачудай "михъи" бензиндин къадарни артух жеда...

Валлагъ, къетен агалкъунар я! - гъайрана рикъли. Амма гъя са вахтунда чи улкведин агъалийрин лап газаф къатарин гъалагъвал ийсарапди хъсан тежевизвайди раижзавай миллиондилай виниз чарар, зенгер, тілабунар Президентдин тіварцілек рекъе турдиина раижна. Им алатай ийсариндалат артух тирдини чунынхънч... Зун, дугъирданни, вуч лугъудатла, вуч къыидатла, чин тийиз амукъна.

"Рен ТВ" каналдай, "Военная тайна" программадай генани къетен агалкъун раижна: чи чиновницир (аквар гъаларай, иницивири дережайринбур ква) "ашкъиламишун" патал (премияр яз) гъар йисуз госбюджетдай 300 миллиард манатдив агақына пул чара ийизва... Гъя и чавауз чи Республикадин бязи мектебра аялриз түүн гун патал 15 манат пул чара ийизва... (?)

Мад са хабар-агалкъун: (идакай за "АиФ" газетдин са нумрадай көләйди я), эхиримки 18 йисан къене даттана "тимилар заравай" чиновницир къадар 2 сеферда артух хъана... Советтин дөвирда чиновницир къадар гүя газаф я лугъуз, Б.Ельцина даттана тиракардай.

Де гила күнене чахъ "агалкъунар" авачлагъ! Ихътин къуватар, мумкинвилер, газ, нафт, тамар ва маса девлеттар, лап савадлу "пешекараар" аваз, улквие гилани къе-цепатан буржарай ақыт тавун?!. Тажуб же-дай кар я. Кесиб факъирри, иллаки ялгъузурин газаф аялар галайбуру, къалах жагъин тийизвай жегъильри, 5-10 агъзур мажибдал алай медработникрини муаллими, күльтработникри, журналистри гъал-агъвал хъсан хъунин фикирис шумуд йисар я! Эвелимжи гекер тир шарттариннан (газдин, экверин, нафтадин, цин, фан ва икъл мадни), къиметар агуз ават тавуна, са къатда анжак хаж хуун?! Незвай, хъвазвай вири заттарин ерини усалвилхъ фин?!

И журедин "агалкъунри" зи рикъел төле 90-йисара къей са фельетон хизиза. Гылайыр чекүлдийи чиреза. Инанмиш я, хъсан-вилер мадни жеда.

Гила мадни са хейлин цийи проекттар, мумкинвилер кардик кутада. Ибурук газаф аялар авай хизанриз ийизвай къезилвилер (кредитар къаомвилер, налогрин жигъетдай, къалахрал ақываздайла ва икъл мадни), регионрин экономика хажакун патал къабулнайвай программаяр, маса мумкинвилер ақатзава. Лугъудайвал, "позитив" хъсандин я. Коррупциядигъал хъсан хъунин газаф я лугъузвай женг аквадайди хъанва. Газаф чиновницир чеб вужар ятла чиреза. Инанмиш я, хъсан-вилер мадни жеда.

Йисаралди чукурай чекаяр арадал хизиза. Гылайыр чекүлдийи газаф вахт ва къуватар герек жедайди шак алачир месэла я. Агалкъунар вилик ква... Иншалллагъ!

Мегъамед ИБРАГЬИМОВ

“Шарвилли” эпосдин сувар фадлай Дагъустандин халкъарин садвилин, стхавилин, дуствилин тараатдиз элкъенвна. Ци Ахцегъя 20-сеферда кылле фейи шадвилери и гъакъикъят, зи фикирдади, нубатдин сеферда тестикъарна. Лезги халкъдин къагъриманвилин эпосдин суварик иштиракзавай-бурун арада чи, агъул, рутул, цахур, табасаран, дарги, азербайжан, авар, къумукъ ва маса халкъарин векилар авай. Патарилай-Урушатдин жуъреба-жуъре регионрайни къецеатаптан уълквейрай хтанвайбурни тимил тушир. “Дагъустан” РГВК-ди сувариз талукъ яз гъазурнава репортаждай малум хъайивал, урус халкъдин векилери лезги чилел тухузтай и чехи мэрекатдиз итиж ийизва. Волгоград шегъердай атанвай мугъманри чи “Шарвилли” эпосдин суварик ци къвед лагъай сеферда иштиракзайдакай хабар гузва?

Сад хъайитла риклер чи...

Жуъреба-жуъре районри тешкилнавай милли майданли Дагъларин уълкведен халкъарин ватанпересвал, руъгдин, тариҳдин, медениятдин ивирриз, бубайрилай агақнавай адетриз ийизвай гъуърмет къалурздавай. Чи йикъара дагълух хуърера тек-тукъ гъалтзамай, миъиз квахъдай гъалда авай бзиз сеняткарилерални чан хканвай и майданрал. Абураз килигдайла, са легъзеда заз жув тарихдиз сиягъатдиз фенвайди хъиз жезвай...

Ци Шарвилидин ва адан руъгъдин регъбер Касбубадин ролра
Лезги театрдин актёрар тир Казбек ва Сайдин Думаевар къугъвана

Са шакни алачиз, 20 йисуз галаз-галаз ихтиян мэрекатар тешкилун лезги халкъдин, адан къевъал рухвайрин руъгъдин къакъанвал, жумартвал, захавал, викъегъель вълтурздавай делил я. Къуй мадни къуватар, таъватаргурай чпиз. Гагъ-гагъ суварин чархара тъвалар твадайбур, ам тухуниз манийвилдердайбур хъанатлани, миллетдин ирс хъзвай камаллу рухвайри зайифвал къалурнач, гена мадни зирек, къастунал, гафунал къеви, руъздиз миъкем хъана. Вири и кратик, чаз виризаз малум тирвал, Дагъустандин сиясатдинни жемиятдин машгъур деятер Имам Музамудинович Яралиеван еке пай ква. Гъар йисуз сувар къиле тухунин аслул таъватарни ада вичин хивез къачузва, умъурдин жуъреба-жуъре хилера агалкунар къазанишавай къилдин сарай, колективизрэз пулдин савъкатар гузва. Ибур зарафатдин къалахар туш. Къуй вичин берекатрин сан Аллагъяди мадни артухаррай!

Ци “Шарвилли” эпосдин савъкат къисмет хъайибурун арада Лезги театрдин, лезги манийрин ва къульерин “Сувар” ансамблдин колективрихъ галаз санал “Лезги газетдин” редакциядин колективни авай. Гъайиф хъи, и кар хуш таъхъай, эпосдин премиляр тайнардайла, гуя гъахълу къараар къабулздавач лугъуз-вайбурни пайда хъанва интернетдин майданра. Мисал яз, - Астраханда муллам яз къалахавай, вичин ери-бине Ахцегъя райондай тир Раида Ревшан. “Фейсбуќда” авай “Чап хъух, чил хъух, лезгијар” дестеда ада “чилик мажбурнамаяр къилиз акъудунай мажибар, гонорар пар къачузвойбуруз... вучиз премия гузва?”

лугъуз, наразивалзава. Эгер и суал Раида муаллимди въль, са маса касди эзигнавайтла, белки, зун адаз жаваб гуз алахъдачир. Амма чал, меденият, тарих, руъгдин маса ивиран хъзвай, абурун къараулда акъвазнавай ксандин месслайрикай хъсандин хабар авайда ихътин суал гуни зун мяътеларна. Вацун деринвал течиз, циз гъахъмир, - лугъузва халкъдин мисалда. Раида муаллимди и чехи камал авай келимайрал амалнайтла, хъсан тир. Алай вахтунда “Лезги газетдин”, гъакъл амай миллетеңин газетрин редакцийран зегъмет чугъзвайбурун чехи пай яшара авай инсанар я. Чипин вири умъур хайи чал, меденият хъниниз ва вилик тухуниз баҳшнавай ватанпресар! Жегъилар милли газетрин редакцийриз къевзва. Вучиз лагъайтла, Раида муаллимди лугъузвойвал, “чилик мажбурнамаяр къилиз акъудунай” абурун гузвой мажибар, гонорар кепекар я. Алай вахтунда “Лезги газетдин” редакциядин штатда авай мухбирдин гъилиз вацран къене къевзвойди 16 агъзур манат пул я. Идахъ ада вуч авун лазим я? Кирида къун-

физай чқадикай - Советрин Союздин Игит Валентин Эмирован тъварунихъ галай багъдай (парк) физва. Суварин юкъуз заз са ахъзгъивидив малум хъайивал, и парк тирвал къульне сурар экъя хъанва. Бязи чайрилай гилани сурарин къванерни аквазма. И мессладикай са шумуд йис идалай вилик “Лезги газетдин” маъкалани акънатай. Гъакъикъатдани, и карди халкъдин арада наразивал арадал гъизвайдан шагъидни хъна зун.

Сурарин винел суварин шадвилер тухун дуъз жевзани? Мегер “Шарвилли” эпосди ихътин карииз эвер гузвани? Чин тийиз, хабар авачиз авун маса месэла я. Амма чиз-чиз ихътин карди рехъ гун я диндин, я намусдин, я инсанвилин - гъи рекъяя къуртлани, къабулиз жедай кар туш. Мирекатрин тешкилатчири, къиди къачурта, Ахцегъя райондин руководстводи къведай йисалай суварин къилин мэрекатар (официальный пай, концерт, премиер гун) маса чқадал тешкилдайдак умудар кутазва. Бязибуру “Шарвилли” эпосдин сувар

вай къвализ гудани, къвалахал къвезд-хъфидай рекъиз гудани, тъльни-хънин, пек-парталдиз гудани? Чи йикъара, къвалахда лагъана, милли редакцийриз къвездай сад-къве кас еке мажибра, гонорарра вил тұна въль, хайи чал, меденият хъдай, вилик тухудай, халкъдин къул-лугъ авунин къастуни гъизвай халис ватанпресар я. Икълтишртла, абуруни мектеб ақыл-тәрайла, чи девирда кесер авай факультетар, “къеж квай” маса пешеяр хъядай.

Шиклар яъни - Э. ЗАГЫРБЕТОВА

тъар йисуз тек са Ахцегъя районда въль, Лезги-стадин амай районрани кылле тухун теклифзава. Гъелбетда, сад-къведаз клан хъналди икъи изий жедач. Амма и теклиф оргкомитетди, халкъдин фикирни чир жедайвал, СМИ-рин таъватрикайни менфят къачуна, веревирд авунайтла, хъсан жедай.

Мад са карди зи гъльгульлар чурна сувар къиле фейи юкъуз. Винидихъ ихтилат физвай багъдиз пъхъайла, зи вилер, къакъан тарарин серинрик ауқына, суфраярни ахъяна, ичкидикай лезет хкудзлавай стхайра акуна. Чебни сад-къвед авачир, чак-чқадал, ганлан-ганлан. Тайн тир ксариз акси гафар лугъун, түнбұльъар авун зи къаст туш. Ички хъун, хъун тавун гъар са касдин вичин кар я. Амма сувар къиле физвай чавуз къуд патай къевзва мугъманрин, жегъилрин, аялрин вилик ички хъун дуъз туш. Чна чун Гъажи Давудан, Ярагъ Мегъамедан хтулар тирди рикелай алууда къандач. Я “Шарвилли” эпосдани ички хъниниз эвер гузвай са Царни авач. Россиядин 171-нумрадин Федеральны Закондин жемиятдин чайра (общественные места) ички квай хъвадай затлар ишлемешун къадагъя ийизва. Ша чна къанунрал амал ийин! Жегъилприз-акъалтзавай несилиз, абурун гележег сағъламди, экууди хъун патал хъсан чешне къалурин.

Чи стахалкъари вуч ийизватла килигин. Мисал яз, татарри гъар йисуз милли “Сабантуй” сувар къиле тухузва. Ци Татарстандин Лашевский районда тешкилай и суварик ички къадагъя авунвай. Вични - сифте яз! Зи фикирдади, им хъсан кар я. Хийирлу кратилай чешне къачузвойдан берекат артух жеда лугъуда.

За винидихъ “Шарвилли” эпосдин сувар садвилин яржуниз элкъенвайдакай лагъанай. Гъакъикъатдани, 29-июндиз Ахцегъиз, чи халкъдин вилик-къилик квай векилрилай гаттунна, жергедин ағъалийрал къведалди-вири суварин шадвал ийиз танвай. Ажеб жедай, вири миллетеңиз талукъ тал алай месэляяр гъялдайлани, чун вири гъя и къайдада санал къват! жевзайтла. Садвал еке къуват тирди рикелай алууда виже къведач.

Мад са месэла. Суварин къилин игитдин - Шарвилидин къаматдал чан гъизвай касдал лезгириз хас милли парталар алуқайтла, адан винел патан акунарни дагъвидин къалубидиз мукъва яз түккүйрятла, хъсан кар жеда. Мирекатрин официальный пай къиле тухузвойбуруни (ведущие), манидарринни милли парталар алуқун хъсан я. Ибур суварин сельнедал абуру гъизвай къашар я. Къуй а къашар лезги чилинбур хъурай!

Кулыу-шульуяр мадни ава. Амма газетдин са мақъалада абурукай виридакай раҳаз жедач. Я ахътин везифани зи вилик акъвазнавач. Къилинди кар алай месэляяр къейд авун тир.

Къуй чи сувар мадни гурлу хъурай, чи крат аваданвилхъди вилик фирай!

“Шарвилли” эпосдин суварин метлебар лап екебур, геънешбур я. Абурукай зун инал раҳазвач, гъикл лагъайтла, абурукай идалай виликни са шумудра лагъанва. Ша чна гъа метлебрихъ ялин.

“Шарвилидиз” мугъманвиле

Абдул АШУРАГЪЯЕВ,
зегъметдин ветеран

“Лезги газетдин” 27-июндиз акътатай 26-нумрада Лезги писателрин Союздин член Хазран Къасумован “Эпосдин тарихдикай ва суварикай” мақъала чапнавай. Ана Дагъустандин халкъдин шаир Майрудин Бабахановица лугъузвойвал, Шарвилидин сувар къадим Ахцегъя гъеле XIX асирда кылле тухузвой.

Суварик жегъилри къуршахар къунай, балкъанраллаз чамарар авунай, къванер хжакунай ақъажунар тешкилзавай, гъалибириз “Шарвилли” тъвар гузвай. Акъл хъайила, эгер а девирра, суваррин сергъятар лап гүттүльбүр тиртла, алай вахтунда ам Дагъустандин халкъарин ва газа маса миллетдин сувариз элкъенвна.

Ци саки 10 агъзурдас агакъна мугъманар суварик хтанвай. Иштиракзай инсанрингин арада неинки Дагъустандин, стха Республикарин, гъатта урус халкъдин векиларни газа авай. Ихътин еке мэрекат тешкил авунай, вирида хъиз, зани “Умуд” фондунин регъбер И.М. Яралиеваз - мергъямат-лувилин гъил ачуҳазавай лезги итит хиз, чухсағыл лугъуза.

Шарвилидикай къисаяр, шириар, манияр түккүйрүн къени акъвазнавач. Ам халкъдин кылле ақъвазай, гъич садранди душмандивай зайнифариз тахъай полководец хъайидал шак гъизвач. И фикирриз къуват яз, завай “Лезги газетдин” винидихъ къалупнавай нумрадин 4-чина чи машъур шаир, маътир публицист Мерд Алидин “Шарвилидин игитвилер” тъвар алай мақъала къалуприз жеда. Санлай къачурла, ина авай фикирди ачуҳарзава хъи, Шарвилидин къуват, акул, къетивал қавун въль, халкъдин садвилелай аслу я. Гъавилийлай адад къамат халкъидиндини хъанва. Мерд Алиди къизива: “Эпосда Шарвилини халкъ даттана санал ала. Вири имтигъанра.

Шарвилли вичин халкъдин садвилелди къуватту я!”

Исятдин гъакъл яз акъвазва заз. Игитдин сувар къиле тухудайлани, халкъдин битаввили зун гъйранарна. Ам гъялан битаввал въль, заз чиз, Шарвилидин къуват давам хъун тир.

29-июндиз пакаман сятдин 7-даз зун Советский хуърун къекъундал алай. Инаг инсанрини машинри къунвай. Заз чир хъайивал, абуру суварик къевзайбүр тир. Абуруни, гъя за хъиз, Сулейман-Стальский, Хив, Кыргызстан, Агъул районрин делегацияр вилив хъузвой. Гъузлемешин яргъалди фенач. Сад садан гъульбүрлаллаз пайды хъайи делегацияр, Мегъарамдхурун вири докъузпара районрин векиларни галаз, Ахцегъиз реекъе гъятна...

Ахцегъя гъар са райондин вичин майдан авай. Месела, Сулейман-Стальский райондин майдан Дағъустандин халкъдин шаир Хурургъ Тагъиран паркуна къурмишнавай. Райондин делегация ахъзгъири иманлу саламралди, миҳи рикелди, нур ва хъвер алахъзавай къаматралди, тъяму хуърекралди къаршила-мишна. И карди, гъелбетда, аниз фенавай мугъманрик гъевес ва ашкы ти-мил кутунач. Белки, гъавилийн абуру чин алақунарни, сувариз гъазурвилерни лап вини дережада аваз раижна.

Зун “Шарвилидиз” мугъманвилиз гъикл гъевесдин луваарллаз фенач, аниз рик, гуъгуъл, хуш майилар - вири ацланы, гъулчеменрин фикирар гваз элкъвена хтунни авуна.

Шарвили ва милли къанажагъ

Мердали ЖАЛИЛОВ

За фикирзайвал, чи халкъдин руьгъди арадал гънвай игитрин гъар са къаматдихъ тербиядин чехи мумкинвилер ава. Кланзавайди а мумкинвилер веревирд авун, жегъил не-сирин бейнидив агакъарун.

Эпосдин гъавурда акъун патал неинки лезги фольклор, литературадин чехи эсерар, гъакъл хайи чални дериндай чир хъун герек я. И жигъетдай муаллимринни тербиячийрин, гъакъл диде-бубайрин хивени еке везифа гътзаша.

Чна Шарвили чехи игит, пагъливан, тъакъван кичевал текир инсан я лугъузва. Вични къадим Лезги чилел хана, чехи хъайиди. Лезги халкъдин эрзиман хиял, мурдад яз, чилерал атайди. Чаз ахътин игитдин къаматдай, руьгъдай, алакъунрай вуч мукъва я? Вуч чешне яз чна къачун герек я? Авани чахъ къе ахътин къеълар?..

И вири суалри чун мад ва мад сеферра эпосдихъ элкъульзаша. Шарвилидин насыгъатриз, къеълвилериз, четин имтигъанра ва гъакъл аеддин краарни ада вич къиле тухузтай тегъерриз дикъет ва къимет гуниз мажбуразва. Ам гъихътин лезги, милли къанажагъдин гъихътин иеси ятла?

Тарихдайни, умумурдайни чаз чидайвал, лезги къилих түнтди, гъа са чавуз масад жувакай инхику тийирди я. И кар гзаф савдагарри, сияътчири, тарихчирини къейднава. Ингье урусрин тарихчи Г.Глиноецкийди 1862-ийсуз къхенва. "Лезги гъяр викъегъл женгчяр я... Амма абуруз дявекарар я лугъуз жедач. Ваъши, дявекар халкъди вичин асайиш хажун патал акъван къайгъу чулагвадачар...

Закавказьееда лезги гъяр виридалайни устад, виридалайни акъуллу, виридалайни мукъуф гвай зегъметчяр яз гън-сабзаша.

Къадарсуз къенивили, михъивили, ма-садаз ихтибар авуни чаз зиянар гузвой душушшарни гзаф я. Тарихдай ихътин хейлин мисалар гъиз жеда.

А.Бестужев-Марлинскийдин "Аммалат-бег" повестда лезги къачагъ Шагъмардан амалдар Аммалат-бega алдат-мишавай тегъер къалурзаша. "Чун кубесиар я, са гафни ава. Еке къиметни чун азадиз герек туш... Туын це чаз, хъвадайди це, жуван намусдалди къин къазва ваз, чун я катдач, я ваз акси кардач..." Амма гъа сифте серфе хъунни, Аммалат-бega къин чурна, Шагъмардан чинеба яна къена. "Шарвили" эпосдани чал ихътин мисалар хейлин гъалтзаша.

Къуватлу я лугъуналди, инсанар жувакай бизардайдаз иgit бажагъат лугъуз жеда. "Нубат алачир регъве къил хамир", - лугъузва халкъдин мисалдани.

Аялзамаз Шарвилидин гъайлбатар зурбабур тир. Месела,

"Къеб къуллай Шарвили
Акъатна фадварариз.
Хуляй физвай михъ цик,
Гъалтнаваз, сив кутуна.
Фитминна яд, фитминна,
Са стлални тутуна..."

Къарайсузвал, зирингвал, гъар са кардал зирек, дирашибаш хъун, масадалай аслу тахъун - ибур мегер гъар са аял патал акъалтлай хъсан лайихар тушни? "Тем-

пел кацин тум яргъы жеда", - лугъузва мисалда. Яни аялди темпелвал авун садази хуш жедач. Темпелдикай герек чалвуз архани бажагъат жеда. Шарвилиди, аял яз, вичел тъужумай пехъи яц (бугъя) вичин къве гъиливиди секинарзаша.

Катнач гъвечи пагъливан,
Бязибур хъиз, хурурхъди.
Зверна ада ульткөмдиз
А бугъадин виликди...

Ахла ада хажна
Бугъя, цел хъиз, эляна.
Къвач хажна кағуулдиз,
Адан къвалахъ геляна...

Ихътин алакъун акур а малдин иесиди, "Аял я ман!" лагъана, са гаф-чални хъувунач.

Шарвилидик дамах акатнач. Бязибуру ватта адак синихар кутаз, "кимини я, чуруни", лугъуз, адан къилихиз тегъней яр язвай. Амма Шарвили инсанлиз гънвай "бала" въа, къумек яз хъана. И карни ада, хиперин сувурьдал вегъе жанавурдин дуван акурла, субтана:

Агакъадалди чубанар
Сурульдихъ, кам тиггинна,
Гъатна зирек Шарвили
Жанавурдин гуѓгуъна.

Шарвилидин викъегъвал
Акуна къе чубанриз.
Сурульдикай чуулав гъер
Тукъуна къе чубанри.

И икъалай Шарвили
Къенид хъана виридан.
И икъалай Шарвили
Кланид хъана виридан...

Гъа им, заз чиз, халис лезги (дагъви) къилихни я. Къилих аял чавалай арадал къвезвай гъис я. Кичле руьгъдилай жанавурдин хуруз физ бажагъат алакъда. Лезгийри гъавиялай лугъузва: "Аял - къепли-намаз, дана - епинамаз". Мадни лугъузва: "Иви дамуниз килигна къачуда", "Итим садра рекъида, кичледи - вишра".

Мисалри субутзавайвал, гъар са чка-дал итимвал авун чи руьгъдин игътияж я. Масакла чал душманар фадлай гъалиб жедай, чун, халкъ яз, чи чилерал аламукъ-дацир.

Шарвили халисан дагъви, халисан итим хъиз чехи хъунин рехъ реътди хънанач. Ам имтигъанрай имтигъанриз физва. Гагъ-гагъ риккленни текъвер хътин хъутлар гъатзаша. Гъикъл экъечида? Къуватдихъ галас сад хъиз, амални герек я. Умумурдин тарсариз дурум гун, абурувай чирвал къачун герек я.

Ингье ада вичиз ярашугъ турни бал-кълан хъязава:

Туарикай гънвай къван
Садни хъанач герекди.
Гъакъл аламай, пашман яз,
Атанавайбур къумекдиз.

Эхир балкълан (шив) хъягъун меслятна.
Пагъливанди Шекидин
Балкъландал гъил вегъена.
Къве къат хъана юкъ адан,
Тилим алай текъена...

Икъл хъанатлани, халкъди Шарвилидин гъурметзаша, адан гъавурда вири акъазва: пагъливандиз кутугай тур гатун лазим я, гъахътин шивни жаъурун. Чебни сабур-дивди, дикъетдивди къилиз акъудна клани крар я.

Халкъдин къуват галай тур
Къурай гъиле гадади.
Адан къуват жервал я
Вичин халкъ хъиз, зурбади!..

И гъакъикъатдал ни гъуьжетда?
Халкъдихъ галас санал алайла, пагъливанди къуват гъа дережадинди жезва. Хва халкъдинди жен!

Чаз бес халкъдин дердийрин гъавур-

да акъадай, адан къумекдиз физ алакъдай, сидкъи михъ рухвайяр герек тушни? "Тек тар тата маҳурай", лугъузва мисалда. "Са чичиникай гъал жедач, са тарцикай - там", лугъузва маса мисалда.

Шарвили са маҳара въа, тъакъыкъатда жедай хътиң агъвалатра гзаф аквазва, вичин къилихни ада гъа аеддин шартлара уяхарзаша, лигимарзаша.

Шарвилидин рикъл ала
Элдин ширин манирал.
Шарвилидин рикъл ала
Фикир дерин манирал...

Ацукуна въа къагъриман
Шад межлиса жезильприн.
Ацукуна въа Шарвили
Шад межлиса къеъларин...

Амма Къевварарай атай мугъманри
Шарвили шадвилин хиллярикай хкудна:

Ватан дарда гъатнава,
Нагъв ала чи вилерал.
Эцигдачни на мелгъем
Хијур гузвой хирерал?..

Шарвили вич рахана:
- Арадал кар алачиз,
Мехъер къале яс жедач.
Ватан дарда гъатнайла,
Къумек тийир кас жедач...

Шарвилидин и гафар алай вахтунда халкъдин камалдин хазинада гъатнава. Гзаф неслири абурукай тарс хкуднава, инлай къулухъни хкудда.

Ингье Шарвили Къевварда (Дербент-да) анаг барбатнавай душманрин патав гва.

Шарвилиди дуъзмишна
Вичин къушун жергеда.
Жен гъутягъун кълан хъана
Пагъливандин журеда.

Яни чи пагъливандиз я жуван, я мидядин патайни артухан ивиир экъичун кълан-завачир. Инсандин иви хъиз, мад вуч ба-бъя я?!

Рази хъанач Къеввардин
Иви хъвазвай пилияр:
- Ахмакъар я, ахмакъар,
Гъелбетда, и лезгияр.

Душмандин Шарвилидин теклиф хуш хънанач. Гуя лезгийрихъ ахътин зурба пагъливанд жеч лугъузвой. Амма Шарвилидин вич женгина вуж ятла чирна:

И патахъай Шарвили
Фена, рикъл цай аваз.
Рикъл цай въа, накъадин
Гъалалвилин лай аваз.
Руг акъатна майдандай.
Игитди тур хажна.
Вил акъална къевдалди,
Душмандин хам алажна...

Ингье ваз Шарвилидин гъакъыкъи къилих: чаз садални дяве илитиз къандач. Дявекарвал чи къаст туш. Амма душмандин гъил хажайла, чун къил агъузна акъваздайбурукайни туш. Им я халис лезги къилих, чи улу-бубайрилай чав агакънавай ир.

Чи пачагъ Гъажи Давудани "Зи халкъдал гъил хажайдан хура зун хенжел хъана аклида!" лагъана. Дуствиледи атайдав дуствиледи гъил вугун лазим я. Им я чи къилих.

Шарвилидин вичин хавилин, архавилин, халисан итимвилин, лигимвилин къилихар гзаф вакъайра раижава. Абурукай галай-галайвал рахун патал гзаф вахтар, гзаф чарарни герек жеда. Инал гъянвай мисалрини чаз эпосдин иgit гъакъыкъи чи милли къилихдин векил, вичин руьгъдинни рекъин сагъи тирди субтазва.

Эпос чируни чаз игитрин къилихарни дериндай чирдай мумкинвал гузва. Къела, дустар, эпос, къун руьгъдиз къуватлу, камалдиз девлетлу, милли къанажагъни хажж жеда...

Насигъатдин мярекат

Сардар АБИЛ

За Шарвилидин шадвилин мярекатдиз физ гъзвирвилер аквазвайдакай хабар хъайи хтулар къудни зи патав атана, кисна, суалрив ацъланвай вилерай засилигиз акъвазна.

- Буба, Шарвили вуж я? - хабар къуна сада.

- Буба, чазни вахъ галаз къевз кланзаша, Шарвилидин килигиз. Вуна чунни тухудани? - сифте суалдиз жаваб гудалди вичин сувал арадал веънена мувкуда.

- Чунни вахъ галаз къевен ман, чан буба! - мадни къвед къве патахъай зи къвачерик кикъана.

- Тухуда, тухуда, бубадин. И сеферда за къунни тухуда, - лагъана, за абурун къилерилий гъил алтадна...

Чун Ахъзергъ райондин сергъятдал мугъманар къаршиламишиз къват хъянвай межлисдал расалмиш хъана. Халкъди юкъва тунвай мугъманри гъевеслудказ зурнэ-далдамдин маъкамрал къулер-заявай.

- Буба атла Шарвили яни? - къулык ийизвайбүрун арада авай, къалин чулаев ярғы спелар квай халуп туб тукъурна, хабар къуна хтул Аминади.

- Ваъ, бубадин. Шарвили адалани зурба пагъливан я. Ам за кваз ахпа къалурда.

Чун къадим Ахъзергъ ава. "Пагъ, атанвай къван инсанар вуч я!" гъварайзаша хтулри.

- Буба, атла чехи гапур юкъва кутлуннавай зурба итим Шарвили яни? - Сулейман-Стальский райондин майдандал акъатайла, хтул Имама хабар къуна.

- Эхъ, бубадин, ам Шарвили я. Чун исядта адан патав фида...

- Шарвилиди, зурба гапур къилел къуна, виридан арадай экъечна, хитетрик квай пагъливандиз ухшар буй авай, Алквадрин юкъван школадин директор, зи мирес Гъамида чахъди камар вегъена.

Им къад лагъай сефер я, гъар и суварик, зун акуд, гапур цавуз акъудна, гъа къе хъиз, ада зун къаршиламишиз. И кардал за дамахни ийизва...

Хтулар Шарвилидин сифте къурху кваз килигна, агатиз тади авунач. Чун къужахар гъатайди акудла, ахпа мукъва хъана. Шарвилидин халаз къула къудна, са шумуд шикил яна...

- Квевай атла къунтлай хажж жедани, балаяр? - за аялриз Клелез хев къалурна.

- Жеда, буба, ша, - разивал гана вирида.

- Фатимат, вавай жедани? - шаклу яз за, гъвччи хтулдивай хабар къуна.

Рамазан РАМАЗАНОВАН - 90 йис Гамарин шагъ!

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Рамазан Асупович РАМАЗАНОВ, Дагъустандын чакдин промышленностдин лайхилу работник, "РД-дин вилик көтөлөн лайхлуверий" ордендин, гүкуматдин гзаф къадар медалпринни тұуымтедин грамотайрин салыбы, партиядын за зегьметдин ветеран, Цуругърин хуруптың ағасқаңыларин советдин председатель, къени къилихирин гүрмөттөлүк инсан. Алай йисан 15-иулодиз ада вичин 90 йисан юбилей көйдзала. Мубарактай!

Камалту ағасқаң Ахтегъянова районда, республикада, 50-жылдык көзегепатан улыквейраны пайдалууда чида ва сейли я. Саки 50-жылдык Дербентдин гамарин фабрикадын руководитель яз (зегьметдин умуми стаж 60 йисалай виниз я), ам күулгүлгүндин рекъяй ССРР-да ва көзегепатан 44 улыквела къекъевена, гъаки вичини анрай мұмъманар къабулна...

Ийкъяра РФ-дин Президент В.В.Путинадай хтанвай тәбиридин махсус чар вахкун патал Цуругърин хуруптың кавха (СП-дин кыл) Шемсидин Мердановахъя галас чүнни Рамазан бубадин патав фена. Вичин гылералди битмишарнавай багъда ада чун хушдиз къабулна.

Ам Цуругъя дидедиз хъана, Ахтегъянова школа-интернатта көлнә, Советтин Армияндиг жергейра къуллугъяна, 1963-жылдык Москвада химико-технический институт күтаянга. 1957-жылдык Дербентдин гъалар рангарал вегъедай комбинатдин кылин инженервиллини ва начальниковилли визифаяр тамамарна. 1971-жылдык, гъа комбинатин гамар маса гудай база сад хъувурла, Дербентдин машгүр фабрикадын кыле ақвазна...

Гыса вахтунда зегьметдин зурба тәшиклилчи КПСС-дин горкомдин бюородин член, ДАССР-дин ва РСФСР-дин чакдин промышленностдин министерствоирин коллегийрин член, датланда шеңбердин советдин депутатти тир.

Ам кылевай коллектив республикадин чакдин промышленностдин министерствоидин ва Дагоблоспрофдин гүрмөтедин грамотайриз, КПСС-дин Дербент горкомдин исполнительный комитетдин гылляй-гыллиз къведай Яру пайдадыз, са жерге къуллугъячырын устарар гүкуматдин лап чехи наградадайріз лайхилу хъана.

■ Рамазан буба, күй карханды виридалайны цүй ақъудай йисар гыбүр хъана? - хабар къуна за. - Гычаңан агалкъунрикай къве гафлагъанайтың къанзаявай.

- За къалахиз хъайи вири йисара къазанжыяр авай. 1960-1980-жылдар менфятлувиелди тафаватлу хъана. Гычаңан сун рангунин гъалар авунин, абурукай гамарни халичаяр, гүлпүттар хрунин производстводал республикада 60 ағзұрдағ ағакына инсанар машгүл тир. Аңжака си фабрикада 250-300 касди къалахиз, абуру хъсан мажибари алана премияр къачузтай. Патав халичаяр храз чирдай махсус шоколани гыйвай. Халичаярни гамар арадал гъунин ва маса гүнин карда улыкведин кылин кархана тир инизи хаммал Дагнабдин ва Росснабдин базайрай къвезтай. Бязи чайра итимини къалера гүлпүттар хразтай. Гыллин къалахин чи ядигариз къецепатан улыквейраны еке игтияж авай, долларихы маса къачузтай. Америка-

диз, Канададиз, Англиядиз, Франциядиз, Германиядиз, Япониядиз, Монголиядиз, социализмдин улыквейриз (анра мекерайра чи устаррарин гыллин къалахи инсанар гъейнариз, муштериляр къалин жезвай) чи продукция рекъе тәзвизай. Москвада, ВДНХ-да, дұзы 20 йисиз, гытта ССРР чыкыдалди, махсус иквардадан бинедаллаз, 20-нұмрадин пөвильон арендауда күнвай...

Эхъ, ССРР чукунукии вири дүньядиз машшур Дербентдин гамарин фабрикани, гъайф хы, агал хъана. Дүгъри я, ам хүн патал Рамазан Асуповича 1990-жылдык приватизироватна, акционеррин "Коврово-красильный комбинат" тешкилна. Амма вагьши базардин экономикадин шартларда арадай яръалди дурум гуз хъанач...

■ Рамазан буба, квезди чи халкъдин и наидир сеняткарвилли къисмет гъикіл ақвазва, алай девирдин шартларда ам арадал хиз жедан?

- Дагъустанда гамарин 40 кархана хъана. Кыблепатан Дагъустан и сеняткарвилли меркез тир. Ахтегъянов, Миграгъянов, Кылан Стлалын, Аламишедин, Кылпирин комбинаттарин гамарин, халичайрин, сумахрин тариф дүньядиз акъатнавай. Халичайрин устарохана Ахтегъянова 1909-жылдык ачухнай. 1927-жылдык ина гамарин чехи фабрика кардик ақатна (адан дараматра исятда "Почта России" идара ава)...

Гъелбетда, алай шартларда и сеняткарвал арадал хүн пара четин я. Исятда гыллин къалахин халичадиз, халкъдин милли искусствоидин надир имаратдиз хъиз, къимет ва муштери ава. Экспортдин гъазурзаявай продукция патал чаз Москвадын "Тушинский" Росснабдай, Астрахань, Невинномысск, Благовещенск шеңберин базайрай ерилу гъалар къевзай. И месэләда виридалайни четинди сун гъалар рангарал вегъин я. Чи улыкведа ава чир хытн химикаттар Англиядай, Германиядай рекъе тәзвизай. Гила са жүрдеп алакъярни амач. Михъдай системадин (очистительный сооружений) месэлә иллаки бағыя ва четинди я. Гыса вахтунда пешекарарни амач эхир... Мұмкүр патахъяй, нағагы гъукмадарріз клан хъайтіла, тежер са карни ава.

■ Алатай уымырдиз вил вегъейла, квевай вуч лугъуз жеда?

- Зун зегьметкеш, хұшбаҳт уымырдин ярғы рехъ фенва. Аллағыди гайи ийкъяз шукур хъүй, къисметдилай пара рази я. Захъ чипин къени хизанар, къвал-юғъ хъанвай вад велед, хтуларни птулар ава. Гъабурун агалкъунри зун шадарзана.

Эхиримжи йисара хайи хурупты хтана, за багъманчивал ийизва. Хурупты ағасқаңыларин советдин председатель яз, активнидаказ общественный уымырдик экечінава. Гъамиша гъерекатда хъун, гъар юкъуз масадаз жувалай алакъдай са күмек ийиз алакъун заз лезет... "Лезги газетни" зи руындин ем я. Ам за вири йисара келдазана, са ҷарни худ тавуна...

Милли культура, хайи чал, эдебият галачиз яшамиш хъун къурабавал авун я. Лезги руығ, лезги чал ава чир лезги къул-къвал завай фикирдизни гъиз жеда...

* * *

Эй, ағасқаң! Ви бармакдин бар вуч я! Халкъ паталди на тешкшлай кар вуч я!
Гам-халича, сумахарни беълеяр -
Бес жедачир, белки, абуруз къелеяр!
Гъар са хуруп, гъар хизанда квакварие
Хазинар храдай хъи папари!
Цавариз хвеш гъидай ширин маниди,
Чи жери вирт гъидай саязгъ күнүнбиз.
Вил вегъейла гила а гур вахтариз,
Агадайбүр ава чир бахтариз.
Яшар-ағыл, руығдай ажеб жегъил я,
Вун накъян вав, чи пакадин еекил я!
Къисметдин рехъ сұғындар я ви гъилевай,
Ял ядай вахт ганвач чна гъеле ваз.
Тади мийир, виш йис гъя и мукъвалла,
Ви сағылугъдай къазва чна бокалар...

Ви 90 йисан юбилей тәбиризай
"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядін
коллектив.

Лейла ШЕРИФОВА

2019-йисан 17-февралдиз хурупты майшатдин илимдин доктор, профессор РИМИХАНОВ Нурмегъамед Идрисовича 70 йисан юбилей көйднә. Ам Мегъаралдухуруптың райондин Вини Ярагъянын хурупты мүаллимнин хизанда дидедиз хъана. 1967-жылдык ина Къасумхуруптың юқынан мектеб ақылттарна да Дагъустандын СХИ-дин зоотехникинин факультеттедик экечінә.

Институт ақылттара далаидай гүйгүйнин Дербентдин къушчевилли фабрикада бройлердин отделенида

Бажарагълу алим

бригадирвиле къалахна. Гүйгүйнлай Н. Римихановаз Дагъустандын НИИСХ-дин къалахал эверна, ана ада сифте лаборантвиле, ахпа илимдин рекъяя ахтармишунин отделда къад 90-жылдык ина къалахна.

И вахтунда Н. Римиханова, къалахни ийиз, аспирантурадан келдазана. 1986-жылдык ВИЖ-да диссертация хвена ва хурупты майшатдин илимдин кандидатвилеңдереже къачуна.

Ам майшатра гъайвандың түбүн гүйд къайдайран рекъяя пешекар я.

Гүйгүйнлай К. А. Тимирязеван түвәнүнүз галай МСХА-дин хөхтөнүүлүктиң къалахна. Ина академик

Н.И. Клейменов ва профессор А.И. Ерохин адаптациянин рекъяя консультанттар тир. 2000-жылдык ина ада, Дагъустандын шартларда хиперин түбүнин къурулуш" тәмдай докторвилин диссертация хвена.

2000-2002 йисара алим РГАЗУ-да гъайванын түбүн гүйнин ва алаф гъасилюнин рекъяя кафедрадын профессор тир. Эхиримжи үерид 90-жылдык МГУПП-да профессор я.

Илимдин педагогвилең къалахдин вахтунда Н.И. Римиханован гъилькай 150-далай гзаф илимдин къалахар, учебник, пособия, монография, методикалар къалахна. Адаптациянин рекъяя пешекар я.

Месэла гъялуник умуд ква

Куругъыл ФЕРЗАЛИЕВ

тайнарун патал түкүйрәй проектирихъ галас вахтунда танишарни авунач.

Россиянин Азербайжандын арада авай сергъятын рекъяя управленидин векилар Докъузпаратынин Каракурые хурупты ағылайрихъ галас гуруышши хъана. Ана Докъузпаратынин кылышын визифаяр вахтунда таамарзаявай Альбади Альбади, Каракурые хурупты администрациянин кыл Гъасанбек Балабегована хейлини хурупты иширикана.

Малум тирвал, ағылайри хурупты майшатда ишлемишаза мулкар РФ-дин гүкуматдин сергъяты алай чқадилай вад километрдин мензилдик ақатзана. Гъавилай жемят, а мулкарда чипин майшатдин къалахар кылыш ақылдай, четинвилер алаптазана. Ихътин гъалар себеб яз, ФСБ-дин векилри сергъятын зонада инсанри чеб гъикіл түхүн лазым ятла, гъадағы галас алақыл месэләлар къалахында иширикана.

Къейднә къанда хъи, 2013-жылдык майдын Россиянин Азербайжандын арада авай гүкуматтин сергъятынин тайнарунин комиссиянин заседанин къалахин вахтунда Докъузпаратынин къадар мулкар Азербайжандын къанда. Райондин хурупты майшат вилик финин карда еке метлеб авай мулкар ишлемишүнин мүмкүнвилек мағырмал хурий ағылайрик къалахулук ақатын таажуб жедай карни түш.

Гаф кватай чқадал риқел хиз къанда хъи, Азербайжандын Россиянин сергъятынин тайнарунин комиссиянин заседанин къалахин вахтунда Докъузпаратынин къадар мулкар Азизбекована хейлини хурупты иширикана.

Месэладын патахъяй за и хурупты мүаллим, аниң тарих, мулкар хъсанын избайын ағылайрик Халилбек Эмирчубановай баян гүләлбадай.

- Гуруышда яллахидиз фидай рехъ ачукунин месэләлар күтүнүүлүк. Исятда яллахидиз малар анжас дагъидан хаталу ва гүтүүл жигъирдай гъалдай мүмкүнвал ава. Аны малар гъалун чна хаталу яз гъисабаза. Чаз чи мулкар избайын ағылайрик къанда хейлини хурупты иширикана.

Са гафунады, госсергъятынин тайнарунин патахъяй за и хурупты мүаллим, аниң тарих, мулкар хъсанын избайын ағылайрик Халилбек Эмирчубановай баян гүләлбадай.

Ағылайри къайдавайвал, гила а урьышриз фидай патал къве сефердә гүйгүйндин сергъятында яллахидиз малар анжас дагъидан хаталу яз гъисабаза. Ихътин чепинвилер арада атухын галас алақыл ағылайрик къадар къанда хейлини хурупты иширикана.

Гуруышда яллахидиз малар анжас дагъидан хаталу яз гъисабаза. Чаз чи мулкар избайын ағылайрик къанда хейлини хурупты иширикана.

Гуруышда яллахидиз малар анжас дагъидан хаталу яз гъисабаза. Чаз чи мулкар избайын ағылайрик къанда хейлини хурупты иширикана.

Месэладын патахъяй за и хурупты мүаллим, аниң тарих, мулкар хъсанын избайын ағылайрик Халилбек Эмирчубановай баян гүләлбадай.

Са гафунады, госсергъятынин тайнарунин патахъяй за и хурупты мүаллим, аниң тарих, мулкар хъсанын избайын ағылайрик Халилбек Эмирчубановай баян гүләлбадай.

Ам баркалла алаз яшамиш хъана

Ш.ПАШАЕВА, Ахцегърин хър

Чал умурда пешедиз вафалу, на-
муслувиленди квалахзай, да-
мах гвачир, реъимлу, мергъямат-
лу, масадан дердиникай хабар квадай, чеб
яшамиш жезвай общество патал хийирлу
крап авун чин умурдин къйда, макъсад
яз гысабзай инсанар гълтад. Адеп яз,
абур вилик-къилик жеда, тъварарихни
къуллугърихъ калтугдач. Абуру чин гъар
ийкъян квалах баркалла алаз къиле тухуда.
Им ахътин инсанрин умурдин асул
бине я. Инсанриз къумек хън патал Аллагъ-
ди ахътибуруз къуватарин гуда. Гележед-
да абуруй риваятар, ктабарин къхида.

Къе вичикай субъбет физвай, 40-йисуз
Ахцегърин центральный больница, га-
латун тийижиз, аялрин участковый дуихту-
ряз намуслувиленди квалахай рагъметлу
**Фаизат Шагъабудиновна ЭФЕНДИЕВАДИ-
НИ** вичин умуръ тъа икъ кечирмишна.

Ам 1953-йисуз Ахцегърин хъре колхоз-
чияр тир Эфендиев Шагъабудинанни Биги-
магъядин чехи хизанды дидедиз хъана. Абу-
ру къве хвани къуд руш зегъметдал рикъ-
алаз, арада гъурмет аваз тербияламишна.
Фаизат хизанды къвед лагъай ял тир. Чехи
аялри тъвччибуруз къелнур, диде-бубади-
ни къвалин крап ийиз къумек гуда. Алай вах-
тунда стхаяр Камил, Сердер, вахар Нажия,
Гъалимат, Роза, гъар сад са пешедин иеси-
яр хъана, чин хизандар кутуна, умуръ ке-
чирмишна.

Фаизат гъеле аял вахтарилай вичи-
кай дуихтур хънин мурад авай. Гъар сефер-
да лацу халат алай, гардана фенондос-
копавай дуихтурар акурла, руша абурул гъе-
ранвалдай ва дуихтур хънин гъиссер мад-
ни артух жедай. Школада гъвччи классра
хъсан къиметар аваз къелзай, михъида-
каз алукинавай Фаизат ученики чин клас-
сдин санитаркавиле хъялъун душушщин
кар тушири. Къвалад лацу пекиникай цван-
вай яру хаш алай, йод, бинт, памбаг ва тади
кумыкдиз герек дарманар аваз турбани ве-
гъена, экунахъ фад школадиз атана, ада
партайрин, доскадин, пенжерин, аялрин
пек-парталдин, гъильерин михъивилер ах-
тармишдай. И кардал ада дамахни ийдай.

Школада Фаизата лап хъсан къиметар
аваз къелна. Адан рикъ математика, фи-
зикид, химияд, биологияд иллаки гзаф алай.
Йисар къвз алатна. 1970-йисуз
Фаизата Ахцегърин 1-нумрадин школа агал-
кунралди күтятъна. Рушан вилик къелиз
гъиниз фида лугъудай суал акъвазнач. Ада
вичин документар Дағъустандин медиинсти-
тутдин педиатриядин факультетдин вугана.
Амма, еке конкурс аваз хънин килигна,
сифте йисуз институтдик акатнничар. Фаизат
лайтайд, руғъдай аватнач, экзаменар авай
предметрай мадни хъсандин гъазур хъана,
1971-йисуз ам институтдик екечна. Келдай
йисара ада, муаллимин лекцийрилай гъей-

ри, медицинадай алава ктабар, журналар
къелиз, дерин чирвилер къачуна. Студентви-
лин йисар акуна-такуна акъатна. Рикъ къеви
къаст авай викъегъ руша 1977-йисуз инсти-
тут агалкунралди ақалттарна. Ахпа ам
Дербентдин аялрин больница, интернату-
рада хъана. Фаизатан чирвилер, алакъунар
акур къилин дуихтурди азас гъя и больница-
да квалахун теклифна, са йисалай яшай-
ишдин къвални гун хиве къуна. Амма жегъил
пешекарди хайи ерийрихъ ялна - ам Ахце-
гъян хстана. 1977-йисуз ахъчеви Тажибов На-
зирахъ галаз къисметар сад авуна, гъур-
метлу хизан кутуна. 1978-йисалай вичин
умуръдин эхирдалди ада Ахцегърин цен-
тральный больница, аялрин консультация-
дин отделенида дуихтур - педиатр яз, гъу-
йунлай аин рэгъбер яз квалахун. И девирда
адан гъиликай азарлу гзаф аялриз къумек
хъана, гзафбур къутармишна. Пешедал
рикъ алай, Гиппократан къин вичин умуръ-
дин мана, къайда яз гысабзай мергъя-
матлу дуихтурди, квалахдин сифте йикъар-
лай башламишна, вичин назик къульнерал
гъар са аял сагъарунин, абуруз вири жури-
дин къумекар гунин чехи пар эцигна, сутка-
да къилий-къилиз аялрин сагъламвилин
къараулда хън ада вичин буржи яз гысаб-
на. И вакиблу, жавабдар кар ада эхирдал-
ди къилини тухвана. Суткада гъя вахтунда
хъайттани, ийфиз-юкъуз, тъбиатдин тату-
гай, живер, марфар авай йикъарани ам аял-
рин гъарайдиз фидай. Дуихтурдиз садрани
зи райондай, хъялъя, участокдай туш лугъу-
дай гафар чир хънанч. Ада маса дуихтурриз
кумык гуз кълан тахъай азарлу аялриз вичи
кумыкдай. Адан патав, диагноз эцигна, са-
гъарун патал шегъердай аялар гъай дув-
шушшарни кими тушир. Квалахдилай къва-
лиз хтайлани, дуихтур секиндиз ацуъзаш-
чи. Клевиз азарлу аялар гвай диде-бубай-
риз анжак Фаизат дуихтурдик чара жедай-
ди чидай. Гъавиляй абуру, гъар гъя вахтунда
хъайттани, азарлу аялар дуихтурдин къва-

лизни кваз гъйдай. Фаизата сабурлувилен-
ди, рикъин михъивилелди, чинин ачухивилел-
ди консультация гудай, сагъардай серен-
жемар къабулдай. Къутармишай гъар са
аялдин умуръ диде-буба ва дуихтур патал
ееке баҳт тир. Им, гъелбетда, дуихтурдин чир-
вилерин, беъверлу зегъметдин нетика тир.
Ихътин душишшар Фаизат дуихтурдин
умуръдин низ чида гъйкван хънатла!..

40-йисуз аялрин дуихтурвиле зегъмет
чугуннихъ галаз сад хънин Фаизата гъя и боль-
ница, аялар хадай квалахун отделенида
неонатологивилени квалахун. Им гзаф че-
тин ва жавабдар веъифа тиртлани, Фаизатан
квалахдин девирда аялар къинин къа-
дар лап агъзди тир. Дуихтурди фикир тагай
са гъвччи карди аялдин умуръ хаталуви-
лик кутун мумкин я эхир. Ада аялриз диаг-
ноз акъван думъ-дүз эцигдай хъи, гъу-
йунлай медицинадин алай аямдин вини дер-
жадин технологийралди ахтармишайла,
абуруни Фаизат дуихтурдин диагноз тести-
къардай. И карди аялриз терапиядин серен-
жемар вахтунда къабулдай мумкинвал гуд-
ай. Къилин дуихтурдин Фаизата гъиле къур
гъар гъя квалахун хъайттани тамамвиленди
къилиз акъуддайди чидай, гъавиляй чедин
участок Фаизатал ихтибардай.

Фаизат дуихтурвиле вичин вири умуръ,
глатун тийижиз, аялар сагъаруниз, мергъя-
матлу крап авуниз бахшна. Ам девелетар
къазанмишунихъ, ееке тъварарихъ, къуллугъ-
рихъ калтугнач. Хурун юкъва, гъя тъмил-
дални рази яз, дамах гвачиз, са мертеба-
дин къвалахун яшамиш хъана. Адахъ "РД-
дин здравоохраненидин отличник" лагъай
тек са награда авай.

Районгълийри азас Аллагъдин патай
пай ганвай дуихтур, халъкъдин дуихтур, гзаф
хъсан дуихтур ва маса тъварар ганвай. Абу-
рада вичин зегъметдалди къазанмишнавай.
Ихътин дамах гвачир, намуслувиленди зегъ-
мет чугувзвай инсанрин тъварар газетра,
радио-телевиденида къериз-царуз дув-
шушш жеда. Амма абуру чипиз са менфятни
авачиз инсанар патал чугувзвай зегъмет
игитвал я. Гележеддин несилири ахътибуру-
лай чешне къачун лазим я.

Фаизат дуихтур хътина ксар умуръдин
фад фини рикъ таразава. Ам яргъалди яшам-
иш хънин, аялар сагъарунин машгъул хънин
лазим тир. Гъайиф хъи... Ам вахтусудаказ
чи арадай акъатун район, республика, вири
здравоохранение патал ееке магърумвал хъана.

Фаизат дуихтур рэгъимлу, камаллу, да-
тлана аялрин сагъламвилин къайгъуда авай
кас тир. Ада шадвални, пашманвални гъар
садаҳъ галаз пайдай, чедин декъиъйра
гъам акъуллу гафуналди, гъам кардади
къаршидиз къведай, кумекдай.

Хъсан инсан, бажарагълу пешекар Фаиз-
ат дуихтурдин умуръдин аквадад хътина гел
тұна, виридан патай аферин къазанмишна.
Фаизат дуихтурдин экъу къамат чи рикъера
збеди я.

Йисар эхирдалди мад 70-дав агақына тада-
ракар маса къачун планрик ква.

2018-йисуз медицинадин техникадин
тадаракар маса къачуниз республикада 312
миллион манат пул чара авунтай. Адакай
15 миллион - республикадин, амайди, фе-
деральныи бюджетдин тақъатар тир.

РД-дин здравоохраненидин министрдин
заместитель Раиса Шагъисиновадин фикир-
далди, Цийи тадаракар диагноз эцигнин
жигъетдай къиле тухуззвай квалахун ери
хъсанарда ва аялрик акатзай азарар ви-
ликамаз винел акъуддай мумкинвал гуда.

"Эгер виликдай азарлу аялар республи-
кадин клиникин больница, Махач-
къаладиз рекье тваззвайтла, къенин юкъуз,
Цийи тадаракар себеб яз, аялриз чкадал-
района къумек гуз жезва", - лугъузва
Р.Шагъисиновади.

"АЙБОЛИТ"
Чир хъун хъсан я

"Айболит" газетдай.
Гъазурайди - Надия ВЕЛИЕВА

- Туплуз цаз акъахна, ам акъудиз
четин тирла, туба са шумуд декъиъ-
да чими авунвай набататдин гъерида
туртла, цаз регъятдиз акъатда.
- **Къиль тъзвайла**, са стаканда
авай къай цик хуриекдин къве туруна
авай шекер хукурда, ахпа а къариш-
мадай салфетка къежирна, пелел эциг-
да. Тіл фад секин жеда.

- **Рикъ тъзвайла**, верхи тарцин
(береза) таза пешерин къаришма гзаф
хийирлу я. Ам икъ гъазурда: хуриекдин
къве туруна авай пешерал са стакан
гразвай яд илична, зур сатда тада. Ахпа
ам, къузна, чукъулдин къенкъвел алай
хуриекдин сода алава хъувуна, ийкъа
3-4 сеферда гъар 3-4 сядилай къа-
ришма кутягъ жедалди хъвада.

- **Бронхийрин** астма авайла, ху-
риекдин 2 туруна авай ракын цукъве-
дин таза пешерал са стакан гразвай яд
илична, 10 декъиъда зайиф ціл эциг-
да. Ахпа ам, къузна, сифте къадарда
авайди жедайвал ругунвай яд хъяяна,
ийкъа 3-4 сеферда фу нез 20 декъиъда
амайла хуриекдин 2-3 туруна авайди
ишлемишда.

1-2 стаканда авай яд хъвайдалай
гъу-гъуниз мецел пуд туплуп къур къел
вегъейтла, къадардилай ийгин хъанвай
пульс секин жеда, давление агъуз ах-
ватда, нефес къун акъвазда.

- **Рикъ** фад-фад квалахзай, аптеқдай маса гузай ийириин (боя-
рышник), пустырницидин, пиондин, ва-
леринадин настойкайр (гъар сад 100
мл) ва эквалиптидин - 50 мг, пурнийрин
- 25 мг вири са банкадиз ичирна, аниз
10 твар михекар (гвоздика) алава хъувуна,
банкадал къил гъалдна, къве
гъафтеда миччи чкада эцигда ва ара-
ара банка юзурда. Ахпа, ийкъа 3-4 се-
ферда 25 г циз 25 стлал и къаришма
вегъена, хъвада. Ада нервияр ва къи-
ле, япара авай сес секинарда, гъя жер-
гедай яз мефтедин ивидин давление,
риклин квалахун къайдадик кутада.

- **Шекердин азар** авайбуру, гъар
экунахъ ичи рикъелай са вацран вах-
тунда чранвай чичек ишлемиштла,
бендена шекердин къадар къайдадик
жеда.

- **Бурандин цилер** гзаф азаррин
дарман я. Абуру ратарин квалахун къай-
дадик кутазва, гъакъни а цилер пред-
стательный железадин азардин вилик
пад къун патални ишлемишзала.

250 г цилер як регъведай машиндай
авадарна, са тъмил виртни хукурна,
гъар экунахъ чайдин са туруна авайди
шалфейдин чайдихъ галаз ишлемиш-
шун гзаф хийирлуни я, тъялмунлы.

- **Катаракта авайла**, са ичинин
юкъ михъ авуна, аниз вирт вегъена,
кълни патай тъвек акъудна, стакандал
эцигна, пакамдади тада. Экунахъ
стакандиз авахънавай миже ийкъа
къве сеферда гъар са вилиз 2 стлал
вегъеда.

- **Килин къати тілар** авайла, 20
г прополис 100 г спиртда ва я са ста-
канда авай эрекъеда цуурда. Килин
тіл башламишнамазди, фан къусунал
настойкадин 40 стлал вегъена неда.
Тіл фад секин жеда.

- **Квачер дакъунвайла**, күшдин
(лен) тум ругур гъалима хъун хийир-
лу я. Ам икъ гъазурда: чайдин къуд
туруна авай күшдин тумунал са литр
яд илична, 10-15 декъиъда ругуна,
катул чими чкада эцигна, са сядта тада.
Гъалима къуз патал аниз лимондин ва я
маса майвадин миже яда. Гъалима
гъар къве сядилай ийкъа 6-8 сеферда
куз-куз стакандин къатла авайди хъва-
да. 2-3 гъафтедилай күнне нетика гъис-
са.

Цийи мумкинвилер

Эйваз ГУЛАЛИЕВАН - 50 йис

Къиляй-къилиз гъейранвал

Мердали ЖАЛИЛОВ

Булакар стылприн тъямыр, авахъзмай тегъерри, ширширдин сесери риклериз мукъва ийид... Бес-шиарар?..

"Зун шаир я!", "Зун булах я! Ваця!" лугъуз, чпин тарифардай чаларбанар, эхъ-эхъ, чаларбанар, тымил гъалтзавач. Яргъал ийисара газетда, литературадин никле квалихиз, и кар заз, белки, амайбүрлай пары акуна жеди. Буш чаларин сагыбири гзаф гъалярда, чпиз чеб эцигдай чка жагъин тийиз жеда.

Чалан къадир аваз, шаирвилин пар хиве къазвайбур секинвиледи, аставиледи эгечъда. Рехъни дурумрудаказ виликди тухуда. Келзайвайбуру абуруз кутугай къиметни гуда...

За фикирзайвал, вичин 50-йисан юбилей и ийкъара къейдзавай ГУЛАЛИЕВ Эйваз Теймурлан хва гъа къвед лагъай жергедик акатзана. Математикадин муаллим яз (ада Бакудин господунверситет акъалттар) майдандиз экъечай а касди литературадин, иллаки шириратдин алемда къачунвай камар сейлибур, чпкай, нур-экв алаz, хабар гузвайбур, инсанри хувшиледи къабулзайвайбур, гъавиляй рикелни аlamукъдайбур я.

За адан къве ктаб къелди: "Алахъдак зун шеле къватлиз епинал" (2008-йис) ва "Экв" (2014-йис). Рецензиярни къяна. И ктабрилай вилик адан "Цык аламас хел хайитар" къватлан чапдай акъатна. Бакуда. Ам чав агаюнчан. Гъилевай ийсуз Махачкъалада, "Мавел" чапкана, автордин виликан вири ктабар санал къватланавай, цийи эсер ривни ахъцурнавай "Хъяль эсерар" ктаб, маса затларни акъатнава. Чи

ихтилат абурукай туш. Чун автордикай, юбилиядикай хъиз, рахазва.

Ам 1969-йисан 16-июлдиз Кылар райондин Чипиррин хурье дидедиз хъана. Вичи къейдзавайвал, гъвеченчи члаварилай шириар къиззвай. Сифте эсер 1988-йисуз "Къизил Къусар" газетдиз акъатна.

Са къадар вахтар алатаила, Эйвазан тъвар Бакуда акъатздавай "Самур" газет, "Чирағ", "Алам" журналар келзайвайбуруз, ахпани Дағъустанда "Лезги газет" келзайвайбуруни чир хъана. Алай вахтунда ам вич жеъиль авторар руъламишзвай, милли эдебиятдиз ва медениятдиз итиж ийизвай вирибур санал агуздавай, абурун эсерар, ктабар акъудун тешкилиз, залан пар вичин хиве къаз алахъзмай ксарикай сад я. Ам къиле акъавзанавай литературадин "Марвар" тешкилатдин са шумуд векилдин эсеррикъ галаз чна келзайвайбур "Лезги газетдин" виликан нумрада танишарнавай. Абурукай гъар сад (Бажиханум Исаева, Зерифа Къасумова, Римма Гъажимурадова, Лезги Бегъул, масабур) къетлен хатл, бажаргъ авай авторар тирди тъя акъ-

атнавай тымил эсерини субтазава. А авторри чпин тешкилатдин (кватаалдин) руководителдин бажаргъни, устадвални, руъгъдин алакъунарни, риклин майиларни лишанламишзвава. Пис багъманчидихъ хъсан тъяму емишар, беъберлу тараар тежедайди хъиз, пис руководителдихъни жанлу къватлан бажагъяж жеда.

Эйвазан эсерин дережа чна винидихъ гъанвар адан ктабрин твапарайни, ширирн къилер келайлани, чир жеъза: "Ватан я и къван...", "Ялда дағълари", "Ксумир, шаир", "Накъадив гва гафунин сир", "Алцифна зун царара", "Чап" тъвар алай Пирел ша", "Ша, лекъер яз амукъин", "Ашкъидин ким", "Яд це заз, кла-ниди...", "Тек са рикле чка яхъ...", "Ярдин рикле кваль эцига", мад ва мад ширир, гъезелар, манияр, поэмаяр, драмаяр...

Эйвазан шириратдин алемдикай, адан къелемдин вах Римма Гъажимурадовади хъсандин лагъянва: "...адан ширир, вичи лагъайвал, "Рикле къелемдил, къелемни рикле аруш хъана", арадал къевзвайбур я".

Виридалайни артух, за къатлазвайвал, автордин тариф адан багъишри - устад царарни ийид. За инал сад-къве мисал гъизва:

И нақкадин цукъведизни
Намус, ар ава.
Зи ширира, гъавиляй я,
Чархид' тъвар ава.

1 Чархи - Чипир хуруун патав гвай къакъан син

* * *

Кламун юкъвал верции ванцив
Авахъзва яд.
Са хупл ая, чир жедайвал
Берекатдин дад...

* * *
Лугъумир заз пшерер фин
Гунағ я пары.
Зазни чизва, Аллагъдив гва
Риклерин чара.

Виш ийсара инсанри чи
Зияраттай къван
Хайи чипел аламта ам,
Ватан я, Ватан..

* * *
Чиг алай чувлдин цукъ-
Кламарин тават.
Къелемдин сүзъуль я
Зи руъгъдин къуват.
Газъ цаеву рапада,
Гагын зун чилив,
Рамда и иервал
Гафунин гъилив...

* * *
Сад хъиз акъаз къисметар чи,
Ялда дагълари.
Йиса садра татамта зун,
Къалда дагълари...

* * *
Ашкъидин гуж и гирвейрин
Къилихрай къуна.
Нехишрин таж хайи чилин
Цилихрай къуна...

(Вири царар "Экв" ктабдай къачунва)

И тымил царарайни акъавздавайвал, Эйваз Гулалиев вичин ивидалди, гъиссералди хайи чилиз мукъва я. Дағъдин хесет адандини я. Вацарин сеслевал адани вичик кужумзава. Дағъдин лекъериз хъиз, адаши сирлувал, такабурлувал, сабурлувал, дикъетлувал хас я. Чи члаваринни дугунрин векъерни цукъвер, вилер гъейрандардай арнин шикиларгиширил, чаварин абивал, чуарин нурлувални харувал - ибур вири шандарин рикле юкълан тавази царариз элкъеззе. Гъавиляй ам хайи чилин

сирадаш, юлдаш, мелгъем гвай Лукъман, дидедин багъирвилыхъ къаних хва хъиз рахазва. Гъавиляй адан чаларихъ, называл хъиз, михъ сеслевални, чагайвални, нехишуvalни, сад хъиз ацана, ава. Абуру келзайвайдан риклив, къилев, гъиссерив квалихиз тазва. Секинвал къакъудна, хайи маканрал кыл чугваз хъфиниз мажбуразава. Им, заз чиз, къетлен агалкъун я.

Эйваз Гулалиеван рехъ гъеллиг вилик ква! Къачунвайбур 50 кам я. Къуй абурун гъисаб вичин риклив къан къван ярғы хъурай.

Къейд ийиз къанзайвай са карава: къуй аламвийриз закай хъель татурай, гъильван сеслу, авазлу чалар хъайттани, грамматикадин жигъетдай къабулнавай къанунал амал тавартыл, келзайвайдан гъульыл чур жеда. Са нукъта квахъайлани, ширидин царцын метлеб квахъазва...

Гъич тахъайлта, чехи устадар тир Забит Ризванован, Лезги Няметан, Расим Гъажидин, Байрам Салимован, Асеф Мегъманан, алай вахтунда тесніфзайвай Бажиханум Исаевадин, Зерифа Къасумовадин, Седакъет Керимовадин, Мұззәффер Меликмемедован тежкрабидиз ки-лигана къанда. Лезги чалан грамматикадин илим вирина сад я. Истемишинарни - гъак...

Макъала юбилейдини я. Чун рехнейрап акъавзда. Хъсан къаш гъиле гъатай хъсан устарди ам, руквадикайни михъна, герек тирвал хъуда. Са Эйваз Гулалиеваз 50-йисан юбилей риклин сидкъидай мубараказава.

Хуъх на ви шив,
Буш тавуна вожарар.
Алахъай ци
Вацлар твада гужара.
Лувар квай шив
Я халисан бажарагъ!
На ваз лишан
Жагъура
Цаун лужарай!..

Дугура зи рикляй гъам,
Виш гъава ягъ, виш макъам.
Хъиткын хъана вегъин хам,
Клеви жеда, белки, тан,
Расиман чагъан.

Алем тұна сүзъульда

**Минадихъ къекъедайбуру чин
квалахда тек са сеферда гъаламт
ахъайды. Заз чи къисметар,
вучизятлани, пары ухшар аквада.**

**Амма за мукъевал-мукъевал
"гъаламт хъийидач" лугъуда...**

Пай къачуна цайлапандин
ванцикай,
Къекъена зи къил гафарин
атирада.

Галкъана зун хайи чалан ценцикай,
Чирағ къуна, экв тұна за ширида.

Уф тагана, чай хъун хъана, хад кана.
Сурлумпі кана, тухул кана,

Залай вилик рехъ атлайбур мад
хъана,

Са кукъушдин жигъир хъана
фирида.

"Царцар" лугъуз, ягъанатна
"дустари",

Чав атана, къалурна чеб
"къастари".

Вучиз икъван галуднатла "тостари"?
...Талдин ацай шеле ялна
умуруда.

Гафарикай лап хъсандахъ
къекъене,

Фарфалаг хъиз, гъар гафунал
элкъене.

Азраилприн хъиле гъатна, текъена,
Алем тұна за ширидин сүзъульда.

Къвери йикъяз

мұғъ эцигда

Вуна халкъ авурди ваз хъсан чида,
Рикле шишир тұна, меце - хайи чал.
Зазни гаф чқадал таз хъсан чида,
Царце нехиштвада, ихтилатда - хал.

Я тандин, я чандин язух татана,
Ацлұз, ичи хъана, аман атана.
Виш сефер зун цавун равал атана,
Рекъиз, дири хъхана, масад

хъана гъал.

Хкажна рикелай къвери йикъяз
мұғъ,
Гъуль къван деринарна жув
акъатай легъв.

Гъеле къатунама зи къатунын гъль,
Аманат тазва за са ширидин къвал.

Къабулда - къабулда - чавариз
чида,
Гъик жеда - гъик жеда - чавариз
чида.

Эйваз кимел гафариз чида,
Вичин - ваъ, келдайдан

къезиларда тал.

Ақаҳъда шиир

Чилелай хчалдач, валалай квайдач,
Хилелай аватна, таракай гъатдач,
Я стхя атайла, дамарда гъакъдач
Атир хъиз, къуд патаз алахъда шири.
Къер-къерев, рикл-риклир ялна агуудиз,
Ажузвал, зуракъвал чандай акъудиз,
Цацарин мекъи фул тандай акъудиз,
Шакъадай шакъадиз авахъда шири.
Руъдьша шағында, чарчы агатда,
Рикл рехъ гайила, варцив агатда,
50 лағый къарцив агатда,
Завай туш, са тымил ақаҳъда шири...

Эйваз ГУЛАЛИЕВ

Дағъларин тал

Пине хъанва къве шалвардин,
Нав фенава ви астлардин.
Сифте цар язи дафтардин
Дағъларин тал.

Гъар камунал акъалтна тал,
Чухвадалла симинин цвал,
Чи тарихдин чулы-чулынав хал -
Дағъларин тал.

Сим фенавай лекъерин муг,
Зун акубра къекъифай къукъл,
И риклин къил, и чандин чукъ -
Дағъларин тал.

Чинал алаz са мили хъвер,
Бахтуна - рагъ, чешмеда - звер.
Чан шаирдин талдин къветхвер -
Дағъларин тал.

Са рикл тада за

Са чешмедин умъмур гъална,
Галатна,
Авахъна зун, чка къунач чилик за.
Рекъи эхна, рикли эхна, алатна,

Стал-стал пай кутуна гъульукъза.
Рекъин юкъвал хияларнада атана,
Зариклериз риклин мелгъем ракъана.
Дуньна къвазрай, зун элкъведа

датана,
Гъа и жуъре къаст эцигна вилик за.

Сагъ тежедай къац амукъна
фирида,
Цацарин тал, звер гуз ава ширида.
Галчыр хъана, амукъай туш эхрида.

Мукъвал-мукъвал тал кутуна
къилик за.

Умъмурдикай атлайтлани,
Зи къатунал чан тур, Аллагъ!

Са умъмур мад вахкайтлани,
Заз руъз авай тан тур, Аллагъ!

Кваз тақына, квадарна гел,
Гъвеченчи жез-жез, цразва эл.
Ватан луғуз къекъеви чилел
Са ацу

Дин

Жумартвилийкай

"Ас-салам" газетдай

(Эхир. Эвел - 27-нумрада)

За квэз мад лугъуда, күнене риклөн хувь. Гъакынкъатда дүньяна күд десте инсанар ава. Абурукай сад лагъайдак Аллагыди дэвлет вэ чирвал ганвай, дэвлет хууниз килигна. Реббидихъай кичлезвай, мукъавилин алакъаяр хувзвай ва вичин малдэвлетдиз Аллагы паталди вуч авун лазим ятла чизвай лукл акатзва. Ахътиндийни хъсан гъалда жеда.

Къед лагъай дестедик Аллагыди, дэвлет тагана, чирвал таганвайди акатзва. Ада, фикир тийз, харжзва, дэвлет хууналди, адаа вичин Реббидихъай кичлезвач, мукъавилин алакъаяр хувзвач ва адаа вичин дэвлетдиз Аллагы паталди вуч авун лазим ятла чизвач. Ахътиндийни Эхиратда виридалайни пис гъалда жеда.

"Лезги газетда" диндин пак хъинар жезва. Гъавиляй ам чиркин чайрал гадарун къадагъяя.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Къурушви руш - Москва

Къилин духтур

Загыр ГЬАМИДОВ,
Лезги писателин союздин
член

Ери-бине Къурушин хуряй тир КАШИРИНА Эльмира Агъаселимовнади алай вахтунда Москва шеъзердин аялрин 110-нумрадин поликлиникада къилин духтур яз къвалахзава. Къе чаз газет келзивайбур адан умурдин ва зегъметдин рекъихъ галаз танишариз кланзва.

Къурушвияр тир Агъаселиманин Сириядин хизанды дүньядиз атай руша гъеле гъеччи вахтарилай духтурдин пешедийн фикирздавай. Гележегда бицекрин сагъамвилин къараувуда ақвазаун адан эрзиман мурдадиз элкъвена. Гъа ихътин къастуни ам Россиядин Н.И.Пирогован тъварунихъ галай госмединверситетдиз гъана.

2002-йисуз Эльмиради вуз "Педиатрия" пешекарвияр яру диплом къачуналди алакъалттарна. Вад 2002-йисуз шеъзердин аялрин 71-нумрадин поликлиникадин къилин духтурдин заместителдин везифаар тамамарна. Гъу-гъунылай алакъунар авай пешекардал 110-нумрадин поликлиникадиз рөгъервал гун ихтибарна. И къуллугу къегъал лезги руша алай вахтундани намуслуви-леди къиле тухузва.

Лагъана къанда, Эльмира Агъаселимовна къиле ақвазана-

вой идара 2012-йисуз Москва къиле фейи "Формула жизни" фестивалда "Аялрин виридалайни хъсан поликлиника" номинацияда гъалиб хъана. Бажарагълу духтурдихъ "Неврология", "Рефлексотерапия" ва маса пешекарвиярнай махсус сертификатар ава. Э.Каширинади медицинадин илимдизни къетен фикир гузва. И карди хъсан нетижаярни арадал гъизва. Мукъвара чи бажарагълу ватанэгълиди медицинадин илимринги кандидатвилин диссертация агалкъунралди хвена.

Жъэйиль алымдин къелемдийн хкатнавай илимдин мақъалай чи ва къецепатан улквейрин кесерлү журналра чапнава. Вичини датланда международный конференцира иштиракзва, пешекарвал хажунал машгъул жезва. Медицинадин илимдиз талкуз яз 2015-2018-йисара Эльмира Агъаселимовнади къиенвай

Къуд лагъай дестедик Аллагыди я девлет, я чирвал таганвайди акатзава. Ада лугъузва: "Нагагь заз девлет авайтла, за флан касди хъиз ийидай". Пуд лагъайдахъ хътин ниятар авайвилай адаа тъа пуд лагъайдаз хътин гунагъар жеда" (Ат-Тирмизи).

Абу Гъурайради агакъараивал, Аллагыдин Расулы лагъана: "Ни гъалалдиз къазаннишнавай вичин дэвлетдикай хурмадин са паонин къимет авай садакъа къванни гайитла (Аллагыди гъалалдилай гъейри, маса зати къабулзава), Аллагыди ам къабулда. Гуѓуынлай Ада ам тъа садакъа гайи кас патал чехи ийида, күнене кубалкандин тай гъынлай чехи ийизвата гъакл. Та ам дагъ къван чехи жедалди, тъа ик давам жеда" (Аль-Бухари, Муслим).

"Лезги газетда" диндин пак хъинар жезва. Гъавиляй ам чиркин чайрал гадарун къадагъяя.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Къурушви руш - Москва

Къилин духтур

Къвалахриз Лондонда къиле фейи международный са конференциядал хъсан къимет гана. Мадни башкъа, кар алакъай духтурди Япониядин, Канададин, Франциядин, Израилдин медицинадин идараирхъ галаз алакъаяр хувзвава, икъараар кутлуннава.

Вичин патав къумек къланз атай гъар са кас ада рази авуна рагхурзва. Улкведин меркэздин медицинадин алемдани адан тъвар гъурметдивди къазва, гзаф месэлайрай адавай меслятар къачузва. Са гафуналди, къурушви руша, гъакисагъивиледи зэгъмет чулуналди, еке гъурмет къазаннишнава.

Яргъал ийсара медицинадин хиле къвалахзавай Эльмира Агъаселимовна "Гиппократан къинез вафалу хъунай", Н.И.Пирогован медалриз, Москвадин мэриядин, здравоохраненидин департаментдин патай шабагъриз лайхлу хъана. Са шумуд 2012-йисуз адаакай "Москва шеъзердин виридалайни хъсан менеджер" конкурсдин гъалиби хъана.

Эльмирадин рушани, дидедийлай чешне къачуна, Н.И.Пирогован тъварунихъ галай госмединверситетдани къелзва, тарсарилай къулху Москва шеъзердин са больницацадани къвалахзава.

Афериин лезги чилин къегъал рушариз! Къуй дидедихъни руша мединадин хиле еке агалкъунар, яргъал ва сагълам умурар хъурай!

Квэз чидани?

Къушар недай хушракан

Дульнияды къериз-царуз гъалтдай, чеб надир хъанвай гъайванар, къушар, гъашаратар, набататар тиймил ава. Тиблатдин шартлар, гъакл инсандин гъерекатар себеб

и язи бязи гъайванрин къадар тиймил жезва.

Шикилдай ақвазай хушраканни тиймил амайбурукай - Яру ктабда гъатнавайбурукай я. Адаа къушар недай хушракан (паук-птицеед) лугъузва. Хушраканрикай ам виридалайни гүрчег акунар алайди яз гъисабзава. И хушраканар (Антарктида

квачиз) вири континентрин тамара яшамиш жезва. Тарарин дувулрин къвалив тъеквен тъукурна, гъана яшамиш жеда. Эгер хаталувал гъиссайтла, абур гъясатда чин муказ гъахъ хъийизва.

И хушраканрин вири жуърейрик са къадарда зэгъель ква. Эгер инсан къасайтла, адаа къиникин хаталувал ава, амма пис тъар жеда, ифин алкъалтда ва ик мад. Тууңнин еринда абуру гъеччи гъашаратар, чепелукъар, пепеяр, хъилер, къушар, балуғар ва мисб. ишлемишава. И хушраканар 1 ийсалай 10 ийсал къван вахтунда яшамиш хъун мумкин я.

Итижлу делилрикий садни ам я хъи, и хушраканар арахнофобия (хушраканрикай киче хъун) азар сагъарун патал ишлемишава.

Дульнияды

Алишвериш акъвазардач

Гуржистандин экономикадин министр Натия Турнавади улкведин Россиядихъ галаз алишверишдин алакъаяр атлуз къланзачирдакай малумарна. Идакай "ТАСС" чешмеди хабар гузва.

Министрдэн фикирдади, Гуржистандин экономика менфялтудаказ вилик физва. Алишверишдин жигъетдай Россиядихъ галаз авай алакъаяр ачылган лазивал ава.

"Алишверишдин жигъетдай Россиядихъ галаз авай алакъайри 13 процент тешкилзава. Гъелбетда, маса рекъерни, маса улквейнри ава. Амма чун гъа и 13 процентдикай къерех хъун герек яни? Гъелбетда, въа", - лагъана Турнавади.

Министрдэн къейдзавайвал, Гуржистандин продуктар гъасилзавайбуруз абуру хъсандиз маса гун патал алишверишдин жигъетдай гъар са улквединхъ галаз алакъа хъун лазим я.

Къейд ийин, 21-июндиз Россиядин Президент В.Путине улкведин авиакомпанийриз 8-июндилай Гуржистандиз финал къадагъа эцигунин таңынчай къарап акуудна.

Къалабулух акатнава

Рагъакыйдай патан Сирияды Россиядин Ирандин военныйрин арада рафтарьверлар ана гележегда жедай гъерекатрин жигъетдай наразивилер арадал атанвайвиял хци хъун мумкин я. Идакай "Lenta.ru" чешмеди хабар гузва.

Чешмеди делилралди, Москвадиз Сириядин Дейр-зз-Зор вилаетда жедай гъар гъихътин хъайтлани къал-макъалрикай къерех жеда кълан хъунхъ галаз алакъалу яз, къве улкведин къушунрин командованидин арада чуруйкар хъана. Россиядин терефи гъисабзавайвал, къал-макъалри регион патал гележегда четин месэляр арадал гъида.

Къейдзавайвал, Ирандин къарапулрин корпусдин ва абурухъ галаз алакъалувиледи гъерекатарзай исламдин "Хезболла" къватлалдин къуватар Россиядин къушунрин мукъув экъя хъанвайвиял Россиядин терефи вичин военныйрин хатасувиликай фикирзава. Эгер ихътин гълара Израилди вичихъ галаз мидявалзайвай "Хезболла" къватлалдан гъужум аврутла, абурун ягъунрик Россиядин женгчиярни акатун мумкин я. Гъавиляй ихътин гъалари Россиядик къалабулух кутунва. Гъакл ятланы, Израилди Сириядин мулкариз авиациядин ятъунар къурдалай къулхъ а регионда авай Россиядин къушунар 30-июндилай вини дережада гъазур.

Израилди Сириядин мулкарал са шумуд сеферда гъужумна. Абурун макъсад гъукуматдин къушунриз къумек яз женгинин гъерекатра иштирекзайвай Ирандин "Аль-Кудс" подразделение тергун я. Израилди 2-июндизни авиаигъужум къилиз акуудна ва адан нетижада Сириядин пуд военный телефон, ирид касдал хирер хъана.

Зарардин къадар

Вице-премьер Виталий Муткодин малумараивал, Иркутскдин облас-та барбат хъайи объектар ремонтунин ва цийибур эцигунин къвалхриз 28 миллиард манат къван пулдин таъкатор герек жеда.

"ТАСС" чешмеди къейдзавайвал, Муткодин фикирдади, яшайишдин инфраструктура гъунгуна хтун патал 8,5 миллиард манат герек жеда. Амма региондин губернатор Сергей Левченкоиди яд ақалтунин нетижада арадал атай чаяр түккүр хъувун патал 31 миллиард манатдилай артух пул чарасуз я лугъузва. Ада къейд авурвал, гзаф мөртебайрин къалер тамамвиледи ремонт авун 400 миллион манатдай акуудза, объектар гъунгуна хтун - 12,6 миллиардай.

Иркутскдин госуниверситетдин географиядин факультетдин пешекаррин фикирдади, яд ақалтунин себеб гъаваяр глобальный къайдада дегиши хъунхъ галаз алакъалу я.

Германиядиз теклифна

США-ди Германиядиз ИГ-дихъ (Россияда къадагъа авунвай тешкилт) галаз женг чуғун ва курдар Түркиядикай хъун патал Сириядиз къушунар ракъурун эвер ганва. Сирияды авай США-дин махсус векил Д.Джеффриди гайи интервьюдал асаслу яз, идакай "Lenta.ru" сайтиди хабар гузва.

Ада малумараивал, исята ФРГ-ди техникадин ва военный инструкторин рекъяр гузай къумек бес жезвач. Гъавиляй США-ди немсерин пияда аскерри Сириядин кефедринни рагъакыйдай пата исята авай Америкадин къушунар эвзун лазим тирди къейдзава. Гъакыкъи къадар малумарнчтлани, ада вишералди аскерар герек жедайди риклек хана.

Америкадин векилдин гафарай, немсерин яракъль къушунар асуул гъисабдай курдрин яракъль тешкилтратин ва курдар террористар яз гъисабзавай Түркиядин къушунрин арада манийвилерин пару хъиз жеда.

Германиядиз тъкумдив США-дин векилдин теклиф агаънава. Амма тъелелиг жаваб ганвач.

Нек менфялту я

Сагълам инсан патал са юкъуз некледин продуктар ишлемишунин жигъетдай тайин тир къадар ава. Идакай Россиядин здравоохраненидин къилин диетолог Виктор Тутельяна "ТАСС" чешмеди малумарна.

"Эгер инсан сагълам яз хъайтлани, гъатта начагъ ятланы, незвай хуурек иливарунин кар чурузвачтла, некледин продуктар ишлемишун менфялту я", - лагъана ада.

Тутельяна къейд авурвал, некледин продуктар ишлемишунал сергъят эцигунин месэла анжак түйүрди иливарунин кар къатламишиз тежевайбуруз ва са сагъламвилиз аксывалзайбуруз талкуз.

Гъа са вахтунда идалай вилик РФ-дин минздравдин отделенидин заведующий Дарыя Халтуринаиди чехи инсанди юкъван гъисабдалди суткадин къене 200 грамм некледин продуктар ишлемишун чарасуз тирдакай лагъанай. Адан гафарай, къалурнавай къадарди инсандин сагъламвилиз хъсан таъсирзава.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

понедельник, 15 июля

РГВК

06.50 «Заряжайся!» 6+
 07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
 08.10 «Заряжайся!» 6+
 08.20 «Здравствуй, мир!» 0+
 08.55 «Заряжайся!» 6+
 09.05 Д/с «Мастер путешествий» 12+
 09.30 X/ф «Я встретил девушку» 0+
 11.15 «Служба Родине» 12+
 11.35 «Годекан» 6+
 12.05 Д/ф «В горах мое сердце» 12+
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.55 «Человек и право»
 14.05 «Арт-клуб» 0+
 14.30 Время новостей Дагестана
 14.55 X/ф «Легенда о ледяном сердце» 0+
 16.30 Время новостей Дагестана
 16.55 X/ф «Парни музкоманды» 0+

18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
 19.30 Время новостей Дагестана
 20.00 Время новостей. Махачкала
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 21.25 «Учимся побеждать»
 21.50 «На виду» 12+
 22.30 Время новостей Дагестана
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 «Моя поэтическая тетрадь» Магомед Халилов 12+
 23.55 Д/ф «Моя маленькая родина. Хнов» 12+
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
 01.35 Т/с «Под прикрытием» 16+
 02.30 «Учимся побеждать»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.25 Доброе утро.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00 Мужское/Женское. (16+).
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.25 Время покажет. (16+).
 18.50 На самом деле. (16+).
 19.50 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.30 Т/с «Крылья империи». (16+).
 23.35 Эксклюзив с Д. Борисовым. (16+).
 1.15 Время покажет. (16+).
 3.00 Новости.
 3.05 Время покажет. (16+).

11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
 17:25 Возвращение. 5-я серия
 18.15 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
 5.00 Утро России.
 9.00 Вести.
 9.20 Утро России.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.00 Вести.
 11.45 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
 12.50 60 минут. (12+).
 14.00 Вести.
 14.45 Кто против? (12+).
 17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 18.50 60 минут. (12+).
 20.00 Вести.
 21.00 Т/с «Гражданин Никто» (12+).
 1.15 Т/с «Вокзал». (16+).
 3.05 Т/с «Семейный детектив». (12+).
 3.10 Т/с «Адвокат». (16+).

5.15 Т/с «Адвокат». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Т/с «Лесник». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Т/с «Ментовские войны». (16+).
 16.00 Сегодня.
 16.25 Т/с «Ментовские войны». (16+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Ментовские войны». (16+).
 22.50 Т/с «Подземный переход». (16+).
 2.50 Т/с «Свидетели». (16+).
 3.00 Т/с «Реальная мистика». (16+).
 3.10 Т/с «Паутинка». (16+).
 3.45 Т/с «Адвокат». (16+).

6.30 6 кадров. (16+).
 6.35 Удачная покупка. (16+).
 6.45 Д/с «Из России с любовью». (16+).
 7.45 По делам несовершеннолетних. (16+).
 8.20 Давай разведемся! (16+).
 9.20 Тест на отцовство. (16+).
 10.20 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 11.30 События.
 11.55 Т/с «Она написала убийство». (США). (12+).
 12.40 Мой герой. Григорий Гладков. (12+).
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Отец Браун». (Большой кинотеатр). (16+).
 16.55 Естественный отбор.
 17.50 Детектив. «Убийство на троих», 1 и 2 с (12+).
 19.40 События.
 20.05 Т/с «Коготь из Мавритании», 1 и 2 с (16+).
 22.00 События.
 22.35 Войны Трампа. (16+).
 23.05 Знак качества. (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Петровка, 38. (16+).
 5.50 Домашняя кухня. (16+).
 6.15 6 кадров. (16+).

6.25 X/ф «Не в деньгах счастье». (12+).
 9.30 Детектив «Длинное, длинное дело».
 11.00 Д/ф «Актёрские судьбы. Алексей Локтев и Светлана Савелова».
 11.30 События.
 11.55 Т/с «Она написала убийство». (США). (12+).
 12.40 Мой герой. Григорий Гладков. (12+).
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Отец Браун». (Большой кинотеатр). (16+).
 16.55 Естественный отбор.
 17.50 Детектив. «Убийство на троих», 1 и 2 с (12+).
 19.40 События.
 20.05 Т/с «Коготь из Мавритании», 1 и 2 с (16+).
 22.00 События.
 22.35 Войны Трампа. (16+).
 23.05 Знак качества. (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Петровка, 38. (16+).
 5.50 Т/с «Григорий Р». (12+).
 2.45 Т/с «Отец Браун».

6.25 Легенды кино.
 8.00 Новости дня.
 8.20 Легенды кино.
 9.10, 10.05, 13.15 Т/с «Назад в СССР», 1-4 с (16+).
 10.00 Военные новости.
 13.00 Новости дня.
 14.00 Военные новости.
 14.05 X/ф «Горячая точка».
 15.40 X/ф «Классик». (12+).
 18.00 Новости дня.
 18.35 Д/с «Сталинград. Победа, изменившая мир». «Сталинградский котел». (12+).
 19.15 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
 21.50 Новости дня.
 22.00 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
 23.40 X/ф «Криминальный отдел». (12+).
 1.05 X/ф «Черные береты».
 2.20 X/ф «Мой друг Иван Лопшин». (12+).
 3.55 X/ф «Тройная проверка».
 5.25 Д/ф «Западная Сахара. Несуществующая страна». (12+).

вторник, 16 июля

РГВК

06.50 «Заряжайся!» 6+
 07.00 Время новостей Дагестана
 07.20 Передача на табасаранском языке «Мил»
 08.00 «Заряжайся!» 6+
 08.10 Мультифильмы 0+
 08.30 Время новостей Дагестана
 08.50 «Заряжайся!» 6+
 08.55 Д/с «Мастер путешествий» 12+
 09.25 X/ф «Короли и капуста» 0+
 11.55 «Экологический вестник» 12+
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.55 «Дагестан туристический» 6+
 13.20 «На виду» 12+
 13.55 Д/с «Органическое земледелие» 12+
 14.30 Время новостей Дагестана
 14.55 X/ф «Свадьба» 0+

16.30 Время новостей Дагестана
 16.55 X/ф «Семеро смельчаков» 0+
 18.45 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
 19.30 Время новостей Дагестана
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Подробности» 12+
 20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 21.50 «Память поколений» Яков Сулейманов 12+
 22.30 Время новостей Дагестана
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 «Угол зрения» 16+
 23.50 Д/ф «Моя маленькая родина. Цовкра» 12+
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
 01.35 Т/с «Под прикрытием» 16+
 3.05 Время покажет. (16+).

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.25 Доброе утро.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00 Мужское/Женское. (16+).
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.25 Время покажет. (16+).
 18.50 На самом деле. (16+).
 19.50 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.30 Т/с «Крылья империи». (16+).
 23.35 Камера. Мотор. Страна. (16+).
 1.10 Время покажет. (16+).
 3.00 Новости.
 3.05 Время покажет. (16+).

09:00 Канал национального вещания «Лалазан» (на рутульском языке)
 11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Вести-Дагестан
 17:25 Вспоминая 99-й
 18.15 Что, где, когда
 5.00 Утро России.
 9.00 Вести.
 9.20 Утро России.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.00 Вести.
 11.45 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
 12.50 60 минут. (12+).
 14.00 Вести.
 14.45 Кто против? (12+).
 17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 18.50 60 минут. (12+).
 20.00 Вести.
 21.00 Т/с «Гражданин Никто» (12+).
 1.15 Т/с «Вокзал». (16+).
 3.05 Т/с «Семейный детектив». (12+).
 3.10 Т/с «Адвокат». (16+).

5.15 Т/с «Адвокат». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 Сегодня.
 10.20 Т/с «Лесник». (16+).
 13.00 Сегодня.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Т/с «Ментовские войны». (16+).
 16.00 Сегодня.
 16.25 Т/с «Ментовские войны». (16+).
 19.00 Сегодня.
 19.40 Т/с «Ментовские войны». (16+).
 22.50 Т/с «Подземный переход». (16+).
 2.50 Т/с «Свидетели». (16+).
 3.00 Т/с «Реальная мистика». (16+).
 3.10 Т/с «Паутинка». (16+).
 3.45 Т/с «Адвокат». (16+).

6.30 Удачная покупка. (16+).
 6.40 6 кадров. (16+).
 7.05 Д/с «Из России с любовью». (16+).
 8.05 По делам несовершеннолетних. (16+).
 9.05 Давай разведемся! (16+).
 10.05 Тест на отцовство. (16+).
 11.05 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 12.55 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 14.00 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Отец Браун». (Большой кинотеатр). (16+).
 16.55 Естественный отбор.
 17.50 Детектив. «Убийство на троих», 3 и 4 с (12+).
 19.40 События.
 20.05 Т/с «Коготь из Мавритании», 3 и 4 с (16+).
 22.00 События.
 22.35 Осторожно, мошенники! Влюбленные дуры.
 23.05 Д/ф «Роковые знаки звезд». (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Петровка, 38. (16+).
 5.55 Т/с «Григорий Р». (12+).
 2.45 Т/с «Отец Браун».

6.00 Настроение.
 8.00 Доктор И... (16+).
 8.35 X/ф «Любовь на выживание». (12+).
 10.35 Д/ф «В. Титова. В тени великих мужчин». (12+).
 11.30 События.
 11.55 Т/с «Она написала убийство». (США). (12+).
 12.40 Мой герой. Елена Кондулайнен. (12+).
 14.30 События.
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Отец Браун». (Большой кинотеатр). (16+).
 16.55 Естественный отбор.
 17.50 Детектив. «Убийство на троих», 3 и 4 с (12+).
 19.40 События.
 20.05 Т/с «Коготь из Мавритании», 3 и 4 с (16+).
 22.00 События.
 22.35 Линия защиты. Светские разведенки. (16+).
 23.05 Прощание. Владислав Галкин. (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Петровка, 38. (16+).
 5.15 По делам несовершеннолетних. (16+).
 6.05 Домашняя кухня. (16+).
 2.45 Т/с «Отец Браун».

6.00 Легенды музыки.
 8.00 Новости дня.
 8.20 Легенды музыки.
 9.35, 10.05, 13.15 Т/с «Оперативный псевдоним», 1-4 с (16+).
 10.00 Военные новости.
 13.00 Новости дня.
 14.00 Военные новости.
 14.05 Т/с «Оперативный псевдоним», 5-8 с (16+).
 18.00 Новости дня.
 18.35 Д/с «Сталинград. Победа, изменившая мир». «МММ: Проклятие финансовых пирамид».
 23.40 X/ф «Горячая точка».
 1.05 X/ф «Юнга со шхуной «Колумб».
 2.25 X/ф «Посейдон» спешит на помощь.
 3.25 X/ф «Укротители велосипедов».
 4.35 X/ф «Криминальный отдел». (12+).

среда, 17 июля

РГВК

06.50 «Заряжайся!» 6+
 07.00 Время новостей Дагестана
 07.20 Передача на даргинском языке «Альчи ва агълу»
 07.55 «Заряжайся!» 6+
 08.05 Мультифильмы 0+
 08.30 Время новостей Дагестана
 08.50 «Заряжайся!» 6+
 08.55 Д/с «Мастер путешествий» 12+
 09.25 X/ф «Приключения Братинко» 0+
 12.05 «Подробности» 12+
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.55 «Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 13.35 «Память поколений» Яков Сулейманов 12+
 14.10

ПЯТНИЦА, 19 ИЮЛЯ

РГВК

06.45 «Заряжайся!» 6+
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на аварском языке
07.55 «Заряжайся!» 6+
08.10 Мультифильм 0+
08.50 «Заряжайся!» 6+
09.00 Х/ф Босиком в парке
10.55 «На виду» 12+
11.25 «Пятничная проповедь»
12.00 «Галерея искусств» 6+
12.55 «Герои мирного времени» Афганистан 12+
13.35 «Агросектор» 12+
13.55 Д/с «Органическое земледелие» 12+
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.55 Х/ф «Девушка со швейной машинкой» 12+
16.55 Х/ф «Дети капитана Гранта» 0+

18.45, 01.00, 04.55 Передача на кумыкском языке
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности» 12+
20.50 «На виду. Спорт» 12+
21.30 «Молодежный микс»
21.50 «Годекан» 6+
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Д/с «Затерянные миры» 12+
00.30 Время новостей Дагестана
01.35 Т/с «Под прикрытием» 16+
02.30 «Молодежный микс»
02.45 Х/ф «Ликое сердце»
04.30 «Годекан» 6+
05.30 Х/ф «Девушка со швейной машинкой» 12+

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.25 Доброе утро.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).
12.00 Новости.
12.15 Время показает. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское. (16+).
17.00 Время показает. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время показает. (16+).
18.50 На самом деле. (16+).
19.50 Телегра «Поле чудес». (16+).
21.00 Время.
21.30 Три аккорда. (16+).
23.20 Вечерний Ургант. (16+).
00.30 Время новостей Дагестана
01.35 Т/с «Под прикрытием» 16+
02.30 «Молодежный микс»
02.45 Х/ф «Ликое сердце»
04.30 «Годекан» 6+
05.30 Х/ф «Девушка со швейной машинкой» 12+

РОССИЯ 1

11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
17:25 Мир Вашему дому
17.45 С песней к Победе
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.20 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести.
11.45 Судьба человека с Б. Корчевниковым. (12+).
12.50 60 минут. (12+).
14.00 Вести.
14.45 Кто против? (12+).
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
18.50 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Д/ф «В борьбе за Украину». (16+).
22.55 Человек с Владимиром Соловьевым. (12+).
3.25 Про любовь. (16+).
4.10 Наедине со всеми.

НТВ

5.15 Т/с «Адвокат». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Т/с «Ментовские войны». (16+).
16.00 Сегодня.
16.25 Т/с «Ментовские войны». (16+).
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Ментовские войны». (16+).
22.45 Мелодрама «Девдас». (Индия). (16+).
23.00 Комедия «Один день лета». (16+).
0.55 Мы и наука. Наука и мы. (12+).
1.40 Т/с «Паутин». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
6.45 Удачная покупка. (16+).
6.55 Д/с «Из России с любовью». (16+).
7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.55 Давай разведемся! (16+).
9.55 Мелодрама «Брак по завещанию». (16+).
19.00 Мелодрама «Вторая жизнь». (16+).
22.00 События.
23.10 Приют комедиантов.
1.05 Д/ф «Александр Ширвиндт. Взвесимся на брудершафт!» (12+).
1.55 Х/ф «Виннету - сын Инчу-Чуна». (Германия - Италия - Франция - Югославия). (12+).
13.00 Новости дня.
13.15, 14.05 Х/ф «След Сокола».
14.00 Военные новости.
15.40 Х/ф «Белые волки». (ГДР - Югославия). (12+).
18.00 Новости дня.
18.35 Х/ф «Чингачук - Большой Змей». (ГДР). (12+).
20.30 Х/ф «Апачи». (ГДР - Румыния - СССР). (12+).
21.50 Новости дня.
22.00 Х/ф «Апачи». (ГДР - Румыния - СССР). (12+).
22.35 Х/ф «Ульзано». (ГДР).
0.30 Х/ф «Наградить (посмертно)». (12+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Д/ф «Александр Ширвиндт. Взвесимся на брудершафт!» (12+).
8.00 Новости дня.
8.40, 10.05 Х/ф «Золото апачей». (ФРГ - Югославия). (12+).
10.00 Военные новости.
10.55 Х/ф «Виннету - сын Инчу-Чуна». (Германия - Италия - Франция - Югославия). (12+).
13.00 Новости дня.
13.15, 14.05 Х/ф «След Сокола».
14.00 Военные новости.
15.40 Х/ф «Белые волки». (ГДР - Югославия). (12+).
18.00 Новости дня.
18.35 Х/ф «Чингачук - Большой Змей». (ГДР). (12+).
20.30 Х/ф «Апачи». (ГДР - Румыния - СССР). (12+).
21.50 Новости дня.
22.00 Х/ф «Апачи». (ГДР - Румыния - СССР). (12+).
22.35 Х/ф «Ульзано». (ГДР).
0.30 Х/ф «Наградить (посмертно)». (12+).

ЗВЕЗДА

6.20, 8.20 Х/ф «Смертельная ошибка». (12+).
8.00 Новости дня.
8.40, 10.05 Х/ф «Золото апачей». (ФРГ - Югославия). (12+).
10.00 Военные новости.
10.55 Х/ф «Виннету - сын Инчу-Чуна». (Германия - Италия - Франция - Югославия). (12+).
13.00 Новости дня.
13.15, 14.05 Х/ф «След Сокола».
14.00 Военные новости.
15.40 Х/ф «Белые волки». (ГДР - Югославия). (12+).
18.00 Новости дня.
18.35 Х/ф «Чингачук - Большой Змей». (ГДР). (12+).
20.30 Х/ф «Апачи». (ГДР - Румыния - СССР). (12+).
21.50 Новости дня.
22.00 Х/ф «Апачи». (ГДР - Румыния - СССР). (12+).
22.35 Х/ф «Ульзано». (ГДР).
0.30 Х/ф «Наградить (посмертно)». (12+).

суббота, 20 июля

РГВК

07.00, 08.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на кумыкском языке
07.55 Мультифильмы 0+
08.50 Х/ф «Волга-Волга» 0+
10.50 «Русский музей» детям
11.20 «Мой малыш» 12+
11.50 «Подробности» 12+
12.15 «На виду. Спорт» 12+
12.45 «Театр традиций» Гала-концерт народных любительских театров прикаспийских стран и регионов России. 12+
15.50 «Здравствуй, мир!» 0+
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 «Дежурная часть» 16+
17.05 Х/ф «Тучи покидают небо» 12+
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
19.55 «Дежурная часть» 16+
20.10 Проект «Мы народ российский. Дагестан многонациональный»
20.55 Концерт «Музыкальный майдан» 12+
21.45 «Время говорить молодым» 12+
23.00 Х/ф «Кольцо старого шейха» 12+
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01.35 «Мой малыш» 12+
02.00 «Театр традиций» Гала-концерт народных любительских театров прикаспийских стран и регионов России. 12+
04.50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

5.30 Россия от края до края.
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.30 Х/ф Небесные ласточки
9.00 Играй, гармонь любимиая! (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.10 «Ирония спасает от всего». (12+).
11.10 Честное слово с Ю. Николаевым. (12+).
12.15 Идеальный ремонт.
13.10 Х/ф «Трое в лодке, не считая собаки».
15.40 К юбилею А. Ширвиндта. (16+).
18.40 Кто хочет стать миллионером? (12+).
19.40 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Бокс. Бой за титул чемпиона мира. Магомед Курбанов - Мишель Соро. Прямая трансляция из Франции.
0.00 Х/ф «Дитя во времени»
1.50 Х/ф «Прекрещение огня». (16+).
3.45 Про любовь. (16+).

РОССИЯ 1

08.40 Местное время.
11.20 Местное время. Вести-Дагестан
5.00 Утро России. Суббота.
8.15 По секрету всему свету.
9.20 Пятеро на одного.
10.10 Сто к одному.
11.00 Еда живая и мертвоя. (12+).
11.45 Один в один. Народный сезон. Гала-концерт. (12+).
14.00 Вести.
14.25 Выход в люди. (12+).
15.30 Т/с «Плакучая ива». (12+).
20.00 Вести.
20.30 Т/с «Плакучая ива». (12+).
0.20 Д/ф «Савва Ямщиков. Моя Россия». (12+).
1.15 Х/ф «Самая счастливая». (12+).
3.45 Про любовь. (16+).

НТВ

4.30 Х/ф «Богини правосудия». (16+).
6.40 6 кадров. (16+).
8.20 Готовим с Алексеем Зиминым.
9.15 Комедия «Синьор Робинзон». (Италия). (16+).
11.25 Мелодрама «Самый лучший муж». (Украина).
11.30 События.
11.45 Смех с доставкой на дом. (12+).
12.30 Х/ф «Поездка за счастьем». (12+).
14.30 События.
14.45 Х/ф «Поездка за счастьем». (12+).
16.50 Х/ф «Беги, не оглядывайся!». (12+).
21.00 Постскриптум.
22.10 90-е. Профессия - киллер. (16+).
23.00 90-е. Малиновый пиджак. (16+).
4.00 Д/с «Чудотворца». (16+).
1.20 Фоменко Фейк. (16+).
1.40 Т/с «Паутин». (16+).
6.25 6 кадров. (16+).

ДОМАШНИЙ

4.30 Удачная покупка. (16+).
6.40 6 кадров. (16+).
7.20 Мелодрама «Родня».
9.15 Комедия «Синьор Робинсон». (Италия). (16+).
11.25 Мелодрама «Самый лучший муж». (Украина).
11.30 Смех с доставкой на дом. (12+).
12.30 Х/ф «Поездка за счастьем». (12+).
14.30 События.
14.45 Х/ф «Поездка за счастьем». (12+).
16.50 Х/ф «Беги, не оглядывайся!». (12+).
21.00 Постскриптум.
22.10 90-е. Профессия - киллер. (16+).
23.00 90-е. Малиновый пиджак. (16+).
4.00 Д/с «Чудотворца». (16+).
1.20 Фоменко Фейк. (16+).
1.40 Т/с «Паутин». (16+).
5.35 Д/с «Секретная папка». (12+).
7.35 Х/ф «Семеро солдатиков».
9.00 Новости дня.
9.15 Легенды цирка.
9.40 Не факт!
10.15 Улика из прошлого.
11.00 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
11.55 Д/с «Секретная папка». (12+).
12.45 Последний день. (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Последний день. (12+).
18.00 Новости дня.
18.25 Х/ф «Укол зонтиком».
20.25 Х/ф «Высокий блондин в черном ботинке».
22.20 Х/ф «Ас из асов». (Франция - ФРГ). (12+).
0.30 Х/ф «Железная маска». (Франция - Италия).
3.00 Д/ф «Воздушный лев Амет-Хан». (12+).
3

САЖИДИН,
шайр, РД-дин күлтүрадин лайихлу
къуллугчы, жегылприн лайихлу
насигъатчи

Са шумуд 1841-йисуз Вини Ярагъви Гъажагъьмадан хва Гъажибалидихъ галаз таниш хүн кысмет хъана. Ада чин ата-бубайрикай сад тир ашукъ, шайр Узденакай малуматар гана. 1881-йисуз виликан Кыре ханлухдин Вини Ярагъдал Агъмадан хизандана хва хъана. Адал Узден тівар эцигна. Адакай гележегда Ярагъ Мегъамадан медресадин сухта, буба къейидалай гульгъуниз Бакудин нафтладин буругъра фяле хъана. Гъа са вахтунда ада ашукъвални авуна Мегъамед Ярагъидин сухта ва ашукъ хъайи Узденакай делилар къватлиз, зун са шумудра Ярагъ-Къазмайрин яшлу ксарин патав ва къунши хуъреризни фенай. Идалай гъери, зон Мегъамед Ярагъи, адан хва Исмаил эфенди ва ашукъ Узден яшамиш хъайи хуъруз физ, а булахрай са хуп! яд хъваз клан хъана. Гъар са касдивай хабарар къадайла, ам чидай ва адакай хабар

ерийрал къил чуугуна, чин мукъва ксарин сурарал дуя къелна хувзвачжал? Узденан сур, чикай кас галачиз, цацаринни валарин гъиляй чавай жа-гъуриз хъана. Амма Исмаил эфендиин сурал са гъар гъял фена, дуя къелна. Вини Ярагъдал къвед лагъай сефердани фин кысмет хъана. Иниз чун ихрекви, зи дуст Мельтиев Магъмуда тухванай. Къвердавай там акъалтзавай хуър чир хъжедай гъалда амукъзувач. Чи тариҳда тівар авай хуър, аниң сурар и гъалда хъunal за тажубалзава. Заз са шад хабар къелна. "Лезги газетдай". Вини Ярагъдал Мегъамед Ярагъидин дарамат, медреса тукъуър хъийидай къеъгалар майдандиз экъвичина. Аллагъди сувабар кхъираи чипиз. Мергъяматлу къвалахриз баркалла гъамиша авайди я.

И гафар, царап зи риклин klyscap я. За Мегъамадхуърун райондин регъбер-ривай, иллаки за чипиз мукъва ксариз хъиз гъуърметзавай векилривай, райондин ва къунши хуъреринни куъмек галаз, куъгъне хуъруз хъфидай рехъ тулькурун ва сурара са жуъре хъайитлани къайда тун талабзава.

За тажубалзава...

Урусин художник Григорий Гагарин 1841-йисуз Вини Ярагъдал атайдай къулухъ ягъай мискиндин-медресадин шикил

авай ксар чарасуз тирди хъиз, течир хулькай, вични, агъалияр хъфидайла, къласар ва я керничар, рак-даклар худна, дявидин вахтунда хъиз, и саягъда барбат хъанвай хуърекай а хуърнвияр галачиз фена, гъинал вуч алайтла чиран четин тир. А ерияр таму есирада къунвай. Зун и тамарин старший лесник Мегъамед, Ярагърин школада тарсар гузтай муаллим Абдулгъамид галаз Вини Ярагъдал рекье гъятна. Абдулгъамид аз Мегъамед Ярагъиди аваррин пуд имамдиз, Асланхандин мирзе шейх Жамалдиназ ва Җудралди патарилай атай сухтайриз чирвилер гайи, са пай медреса, мукъку пай яшайишдин къвал яхъай дарамат къалурна. Къакъан цларин амукъаяр цавуз тамашиз ақвазнавай саягъ акурла, заз абур чан аламай аскерар хъиз ақвазтай.

Хуър чир жедай гъалда амачир, михъиз тамуз элкъвэза. Гъыхътин хуър, гъыхътин төбиат! Юсуф бег ханвиле хъягъйла, къулайвилыхъ къекъвейла вири хуърерикай ада гатуз яшамиш жез - Къурагъар, хъуытлуюз яшамиш жез, Вини Ярагъар хъяней, гъабурал рикл ацууний. Гъана са шумуд булахъ авайтлани, вич ва вичин мал-къара патал Хакидилай булахдин яд гъайи хуър чир жедай гъалда амачир. Чун Абдулгъамиде Мегъамед Ярагъидин хва Исмаил эфенди, Узден ва масабур кучукнавай къульгъе сурарал тухвана. А сурарал алай гъал, Мегъамед Ярагъидин дарамат акурла, зи риккиз пис хъана. Яраб лагъана за, диндин суварар жедайла къванни Ярагъ-Къазмайрин жемятдин векилар чин бубайрин, атабубайрин сурарал физвач жал? Яраб, сада къванни къил кутуна, къульгъе

Ярагърин жемятдиз теклифиз кълан-зава:

Вини Ярагърин хуъре ва райондин маса хуърерани ашукъ Узденан тівар алай къчеяр жен. И карда къетен жуъредин тақъатар желб авур ксариз жуван патай тариҳдин "Ярагъви ашукъ Узден" повесть авай са шумуд ктаб багъышда. Макъала Вини Ярагърин хуъруз бахшнавай шиирдади акъалтарда.

Вини Ярагъ

Асул бине - Вини Ярагъ,
Аллагъдин таж - къипеллай разъ,
Самур вацун къеревай багъ,
Женнет макан я Ярагъар!

Тарикъатдин кутур рекъер,
Гъар са югъ тир мелни меҳъер,
Эфендийрин плирер, шейхер,
Женнет макан я Ярагъар!

Ятар ширин гъар са булахъ,
Тлебиатдин гъузел къишилахъ,
Шейх Мегъамед тир ви дамахъ,
Женнет макан я Ярагъар!

Къуд пад багълар, атири гъава,
Зияратар вахъ бул ава.
Гъар са тлалдиз авай дава
Женнет макан я Ярагъар!

Ашукъ Узден - чалан магъир,
Лезгистанда пара загъир,
Цийи бине, цийи тир хуър,
Женнет макан я Ярагъар!

Сималжуван хва Сажидин,
Ваз багъя я мусурман дин,
Аллагъ кълани гъар са касдин
Женнет макан я Ярагъар!

ерийрал къил чуугуна, чин мукъва ксарин сурарал дуя къелна хувзвачжал? Узденан сур, чикай кас галачиз, цацаринни валарин гъиляй чавай жа-гъуриз хъана. Амма Исмаил эфендиин сурал са гъар гъял фена, дуя къелна. Вини Ярагъдал къвед лагъай сефердани фин кысмет хъана. Иниз чун ихрекви, зи дуст Мельтиев Магъмуда тухванай. Къвердавай там акъалтзавай хуър чир хъжедай гъалда амукъзувач. Чи тариҳда тівар авай хуър, аниң сурар и гъалда хъunal за тажубалзава. Заз са шад хабар къелна. "Лезги газетдай". Вини Ярагъдал Мегъамед Ярагъидин дарамат, медреса тукъуър хъийидай къеъгалар майдандиз экъвичина. Аллагъди сувабар кхъираи чипиз. Мергъяматлу къвалахриз баркалла гъамиша авайди я.

И гафар, царап зи риклин klyscap я. За Мегъамадхуърун райондин регъбер-ривай, иллаки за чипиз мукъва ксариз хъиз гъуърметзавай векилривай, райондин ва къунши хуъреринни куъмек галаз, куъгъне хуъруз хъфидай рехъ тулькурун ва сурара са жуъре хъайитлани къайда тун талабзава.

Лезги хуърер

Клани макан -

Ашарин хуър

Алван РАМАЗАНОВА

22-йис идалай вилик ашарвийри, күч хъянвай виликан хуърнувиярни галаз, 3000-йис тамам хъунин сувар "хуърун югъ" хъиз къиле тухвана. Виликдай хуър, вини къил шуъкъуз, агъа къил элкъвена, къулал эцигнавай ягълавдиз ухшар тир.

XVII лагъай асирда Аша 700 къвал авай. Адак гъвчай хуърер - Къерих, Агъахауър, Стак, Хемхе, Ратак, Гъвечер, Гъвеер, Къерерь, Къелегъан, Харабар акатзавай.

Ашар гаф араб чалалди Җуд лагъай чал я, яни Җуд хуъркуй хъанвайди. Дегъ Ашар Ашрафул азим къеледин юкъва авай. Анис гунгараваз яд къвзевай, гъана регъверни авай.

Чапхунчияр атайла, са ни ятлани чиликай чинебан рехъ къалурна. Къеле къачуна, вири халкъ къирмишна.. Гъутьгуънлай бушдиз амукъай чкадал, гъарнай инсанар къвез, хуър хъхана. Чехи пай маса миллетрикай атана, абури лезгиламиш хъхъана.

Хуър 19 тухумдай ибарат я: Бегъияр, Къуштуна, Чакъалар, Чирагъар, Гъасенбегер, Базаяр, Алтияр, Сабуря, Кичер, Гыргер, Абачар, Квасяр, Мегъанцаяр, Бегъарчияр, Шаласияр, Гъазаяр, Мамалияр, Шерифар, Устларар.

Ашар Къурагърилай винидихъ галай 11 хуъркуй гъам макъналди, гъам агъалийрин, гъам къвалин гъайванин къадардалди вири вахтара ва гилани чехи хуър тир, гъакъ язи ама.

Гъар тухумдихъ вичин регъв, рат ва гъунындуыгъ авай.

Аша советрин власть жедалди 2 мискин авай. Хуърун чехивилин гъакъиндай 15 гектардайлай виниз майдан къунвай къульгъе сурарини гъакъиндай шагъидалзава.

Гъумбетар амай шайхер Абдуллағы, Ибрағым, Сулейман, Салман, Зекери, Гъизран, Бакъир, Бирък Адал, Абдулла, эфендияр Шабан, Исмаил, Рамазан, Малламегъамед, малла Агъмед, малла Исмаил, яргъарани магъшур тир.

Хуъре амай гъумбетрин чинра авай, сурарин къилихъ арабдалди гуърчегиз къхенвай къванери тестикъарзавайвал, чина устадлу каллиграфистар хъана: Малламегъамед, Абдулгъамид, Исмаил.

Чи девир алукъдалди чинин харжидалди къбад фена: Абдуллағы, Жамал, Аттай, Мукаил, Шериф, Тлекиб. Гила фенвайбур: Исмаилов Зилфиқъар, Бутаев Жамал, Мегъамедзагъири Шабан, Исаев Мегъамедшафи...

Исмаил эфенди Шамилан мұрурьд тир, адан хва Рамазана Шамилан дядвекай "Надир" поэма къхъена... Ам алим тир.

1932-йисуз хуъре - сифтеған, 1961-йисуз - 8 иисан, 1968-йисалай юкъван школаяр хъана. 1952-2007-йисара мектебдихъ иннернатни галай.

Кланларлай гуърнувияз 1936-йисуз хуъре колхоз хъана. Дявидин иисара, къиле Османов Муса аваз, колхоз халкъ хъдай майшатдиз элкъвена. Чаз аранда авай Селиг ятахдикай газа хийр авай. Мегъамедов Ханагъмеда къвалахай иисара хуърунвирин дуналажъадин шарттар хъсан жез гаттунна. Адалай гуърнувияз хъайи седрийрикай Миримов Мусадин, Гъайдаров Мегъамедан тіварар къун лазим я.

Чинай гъеле дядвекай вилик квай иисара Москвадиз ВДНХ-диз чубан Мегъамедов Али-

ни доярка Мегъамедалиева Эсли фенай. Гъа вахтара ва "Курахский" совхоздик квайла, агъадихъ галайбуруз Зельметдин Яру Пайдах орденар ганай: Рамазанов Абукара, Хидирнабиев Гъажибалидиз, Гъалимов Къурбаназ, Гъасанов Османаз, Рамазанова Патиматаз, Къурбанова Таибатаз, нехирбан, ДАССР-дин Верховный Советдин депутат Ибееев Агъмединлугаз.

Хуъръ тівар-ван авай газа инсанар акъатнава. Виридан тіварар къуртла, макъала лап яргыди жеда.

Ватан хуъз Ашай вишев агакына итимар фена, абурукай 44 кас телефон хъана. Абуруз клубдин вилик обелиск хажнава. Ибееев Мегъамед, Базаев Рамазан, Асланов Гъабибуллағы Баркалладин орденрин сагыбар хъана.

Советрин девирда ери-бине Ашай тирбүр, хизан къалин хъайи къунув хъиз, къуд патахъ чкана, яни са хуъркуй 7 хуър хъана. Гила ашавияр Къиргизистанда, Къизлярда, Сарсада, Черняевкада, Махачъалада, Дербентда, Белижда, Ставрополда ава...

1966-йисуз хъайи зарзаладидай гуърнувияз ашарвияр Къизляр райондин Сарсад хуъркуй күнгъ хъана. Ана алай вахтунда чехи хуър арадат атанва. Эхиримжи иисара "Нива" ОО-дин генеральный директор Къасумов Загыдинан агалкъунралди яшайишдин хейлип объектар, СКФО-да ва ЮФО-да дұлғұ гъасилдай чехи завод кардик кутунва, хуърун хейлип рекъера къир цанва. Сағърай ватандихъ рикк күзвай рухвай.

Чи хуърун алимар - Пермдин университетдин математикадин илимринге доктор, профессор Абдуллаев Абдулла, математикадин илимринге кандидат Абдурагъманов Ибрағым, технический илимринге кандидат Мегъамедов Къасум, тарихдин илимринге кандидат Рамазанов Абдулла, алимринге хизандай тир Сефер, адан вах Рекъият, свас Динара Агъмединов. Сефер, экономикадин илимринге кандидат яз Москвада финансовый академияда доцентиле къвалахзава. Илимринге Махачъалада автодорожный университетта кафедрадин заведующий я. Динара филологиядин илимринге кандидат я.

Спортын рекъени ашарвийри чин тіварар тунва. Жуъреба-жуъре агалкъунралдини чин тівар хажай ашарвирал чна дамахзава. Ери-бине Ашай тир викеър рушарини рухвайри къе Россиядиян жуъреба-жуъре шегъерра зеъмет чуғазава.

Чи хуър дагъда авай аран я лагъайтла жеда. Чина майшатрихъ 15 гектар багълар ава. Чехи пай векын урнуши машиндинин рекъер тухвана. Анра вишев агакына булахар ава. Гъвеччи тамарни ава. Урнуши 8 кълам аваҳъзава. Хуърун пуд чкадай ятар гъанва, чехи пай къвалера кранар ава.

Чна атай мугъманриз хуъре авай надир мукъвер, Мирги там, Ялахърин сергъятдиз мукъва, мукъжуздас ухшар Чехи вир, 3000 иисалай артух яш авай шейх Салманан плиревай машмаш тар, чи шайхерин гъумбетар, клубдин дарамат къалурзава. Самурдин къасъандал хаж хъунни са лезет я

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядик, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдиновн пр., 1 "а"

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ

Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ

М. А. АГЫМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ВЕЛИЕВА

Газет йис 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гузьчил авунин рекъяя Федеральный къултугъдин Дагъустан Республикаада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациядии нумра ПИ № ГУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди түккүр къийзва.
Макъалайиз рецензия гузвач ва абур элкъене вахкузувач. Редакциядин макъалайрин авторин фикирар сад тахун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай материалаара делилприн дульзвилин ва керчевилин патахъяя жавабдаравл авторин чин хиве гъттава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатотин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 15.30

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,

Пушкин къиче, б.

Тираж 5915

(Г) - Илишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбүр я.

(12) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г. Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Докъузпара райондин Миграгъирин хъуре яшамиш жезвай
«къизилдин меҳъери» сагъибар

Исмихан ва Тевриз ИСМИХАНОВРИЗ:

*Хурун лап гъа вини кыиле,
Алаз дагъдин мани кыиле,
Яшамиши жез зур асир я
Гъурметдинови,
Кланивилед.*

*Гъелбет, ихътин
къакъанвили
Хузвга рябет хъсанвилин.
Мегърибанвал, мердовал
михби,
Такабурвал Инсанвилин!*

*Гъам ракъиниз,
гъам гъетериз
Хуш я и къвал хам
цуквериз.
Лампа ала варцин кыиле,
Мугъман патал милиз
хъвериз.*

*КВЕЗ 50 ЙИСАН МЕХЪЕР МУБАРАКЗАВАЙ МЕРД АЛИ,
ВАХ РАИЯТ, ХТУЛАР, ВИРИ БАГЪРИЯР, МУКЪВА-КИЛИЯР.*

Спорт ВикЛегъбур гъалиб хъана

Манда АГЬМЕДОВА

И мукъвара Къурагъирин хъуре муниципалитетдин 90 йис тамам хъун къейд авунин сергъятра аваз спортдин милли жуърейрай турнир къиле фена. Ана райондин вири хъурерай атанвай спортсменри иштиракна.

Акъажунар турнирдин тешкилатчи, райондин администрациядин физкультурадинни спортдин ва жеъилприн кратин рекъяя отделдин начальник Рамиз Рамазанова ачухна. Вичин раҳунра ада ихътин мярекатри жеъилприн сағъламвал мягъемарзазайди къейдна.

Гульгульнай майдан пагъливарин ихтиядарда тұна. Абуру спортдин жуърейрай чин алакъунар къалурна. Нетижаяр ихътинбур хъана:

2 км-диз чукурунай: 1-чка - Вагиф Батманов (Кири), 2-чка - Марат Рағимов (Кири), 3-чка - Уйрдихан Уйрдиханов (Къурагъы);

шешел хкажунай (50 кг): 1-чка - Магъамдали Абдулкъадиров (Шимихуър), 2-чка - Амил Шихрагымов (Къеппир), 3-чка - Ислам Рамазанов (Усар);

ярх хъана, чене къягъунай: 1-чка - Эдгар Алибегов (Къурагъы), 2-чка - Ислам Рамазанов (Усар), 3-чка - Ренат Оружбеков (Къурагъы);

7 кг-дин къуван гадарунай: 1-чка - Камил Мусаев (Къурагъы), 2-чка - Амил Шихрагымов (Къеппир), 3-чка - Тельман Мегъамедов (Шимихуър);

турнирдик чене къягъунай: 1-чка - Имам Рағимов (Кири), 2-чка - Эмир Амаханов (Усар), 3-чка - Гъасанбек Рамазанов (Ашар).

Цил ялунай 1-чкадиз - Къеппирин, 2-чкадиз - Къурагъирин, 3-чкадиз Усарин командаир лайхлу хъана.

Къенкъечи чаяр къурбуруз грамотаяр, медалар, рикъел ала-мукъдай ва пулдин пишкешар гана.

"Михъи сес"

Япарал залан касар патал ван атун артухардай кутугай аппарат хъядай ва кардик кутадай центрадиз тъя икълугъузва.

Центрда къалахзавай устлар (пешекар) ЧИНКОВ Шамил Нурмегъамедовича 2008-йисуз "Медицинадин техника ремонт авун ва адахъ гелкъуън" пешедай политехнический университет күтаянвайди я. Ада япарал эцигдай тадаракар хъягъунин ва пайгардин кутунин месэлайрай Москва, Фрязино ва Астрахань шеъерра вичин чирвилер хажна.

Центрдихъ къецепатан улквейрай гъанвай, гъакъни чина ақуднавай жуъреба-жуъре аппаратар, абур патал герек жедай запчастар ава.

Вири аппаратар ва запчастар заводра ақуднавайбүр я. Ван атун хъсанардай, япарин къене твадай (виле ақъан тийидай) аппаратарни теклифзава.

Маса гузвай къиметар тъем ақақдайбүр я. "Михъи сес" центр Гоголан күчеда авай "Арника" поликлиникада (1-мертеба, 1-нумрадин кабинет) бинеламиш хъана.

Пакаман сятдин 9-далай нячин сятдин 5-далды къалахзава (киш ва ъядж ийкъар квачиз). Тел. нумра: 8-988-444-77-22.

М.Б. Гъаниева

И икъара чи милли меде-
нийтдин ва печатдин хилен ра-
ботникрив чехи мағърумвал
агакъна: яргъалди чуруг залан
азардики чи къелемдин чехи
вах, бажарагълу публицист, тар-
жумачи, методист ва Дагучпред-
гиздин редактор хъайи СССР-
дин печатдин отличник Гъание-
ва Магъият Багъаудиновна рагъ-
метдиз фена.

М.Б. Гъаниева 1931-йисуз
Ахцеға дидедиз хъана. Ана юкъван школа, Махачкъалада
Дагъустандин дишегълийрин
пединститутдин филфак ақал-
ттарна, ада хайи хъуре муал-
лимиле къалахана.

1959-йисалай 1987-йисалди,
саки 35 йисуз, ада Дагъустандин
учебно-педагогический изда-
тельства лезги чалал акъат-
завай литературадин (кабрин)
редакторвална. Адан гъиликай
цудралди учебникар, хрестома-
тияр, методикадин пособияр, ая-
лар патал кхъенвай художест-
венный эсеррин ктабар хкатна.

Хейлин ктабар түккүйрайдиниам
вич я. Магъият Багъаудиновнади
къейдана.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив.

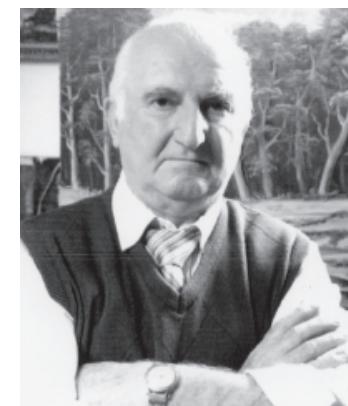

лезги чалал маса чаларай хей-
лин художественный эсерар лап
вини дережада таржума авуна.

Адан зегъмет "СССР-дин
печатдин отличник" тъвар, гъуль-
метдин грамотаяр, "Зегъмет-
дин ветеран" медаль гуналди
къейдана.

Чна рагъметлудан хизанд-
из, мукъва-къилийриз, багърий-
риз башсагълугъувал гузва. Ма-
гъият Багъаудиновна Гъаниева-
дин экъу къамат чи рикелай
садрани алатдач.

И.Х. Халилов

дин художественный училище
(1965-йис) акъалттарна.
Вичин агалкъунар ада гра-
фикада ва суретар чуугуна
къалуриз хъана. Хейлин ши-
килар дагъларин тъбиатдиз,
Дагъустандин тариҳдиз, илла-
ки 1999-йисан августдинни-
сентябрдин вакъиайриз талу-
къарна.

И.Халилован шикилрин
выставаяр Махачкъаладилай
гъеъри, Бакуда, Горькийда, Ле-
нинградда, Москвада, Нальчик-
да, Ставрополда, Турукъидин
Измир шегъерда, масанраны
къиле фена. Адан руъть тухар-
дай ажайиб рангаринни къаша-
рин шикилар хейлин ксарин къва-
лера, чи культурадин идарайра,
мектебра, коллежра, масанра-
ни хъузва.

Имамали Халилович РФ-дин
художникрин Союздин член, РД-
дин искусствойрин лайххуу дея-
тель тир.

Чна рагъметлудан хизанд-
из, мукъва-къилийриз, багърий-
риз, вири ялахъвийриз башсагъ-
лугъувал гузва. Имамали Хали-
ловичан экъу къамат чи рикелай
садрани алатдач.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив.

Алиметов Альберт Гъажимегъамедовича рикъин дуст, хъсан
инсан
Назим Куругълиевич САДУЛЛАЕВ
рагъметдиз финихъ галас алакъалу яз адан умъурдин юлдаш
Людмиладиз, стхаяр Маратаз, Садуллағаз, Альдераз, Мусли-
маз, вахар Раядиз, Эльмирадиз, Имарадиз, хва Шамилаз, рушар
Жаннадиз, Айнарадиз ва амай мукъва-къилийриз, ам чидай ви-
рибуруз, дериндай хажалат чуугуналди, башсагълугъувал гузва.

"